

XI-74

NICU STEJĂREL

STI
PENTRU TARANI

Arad, 1906. - Tiparul Tipografiei diecezane gr.-ort. române.

57
NICU STEJĂREL.

199464 D

Nicolae Ilescu

inu

Gruiu
1907.

PENTRU ȚĂRANI.

~ Învățătură și petrecere. ~
~ Nuvele și anecdote, ~
~ în proză și versuri. ~
~ Cu mai multe chipuri. ~

Prețul: 1 Coroană = 1 Leu.

Arad, 1906.

Tiparul tipografiei diecezane gr.-or. române.

O vorbă înainte.

Eu am scris.

Cineea vrea — cetească.

Celor ce au poftă de a ceti această carte, le spun înainte, că am scris-o numai și numai pe înțelesul țărănimii, din sinul căreia m'am trezit și eu la viață.

Graiul poporului m'a călăuzit. In scriere m'am ținut strâns de ortografia Academiei Române.

De cumva totuși voi fi scăpat ceva, ori voi fi făcut vre-o săritură nepotrivită, rog să mă iertați, că eu, la atâta m'am priceput — și atâta am făcut!

Arad, luna Mai, 1906.

Nicu Stejărel.

(Nicolae Ștefu)

Invățător.

Cătră Țărani.

Dragă Țărănime!

Pentru tine am scris această carte.

Ție ți-o închin!

Tu ești talpa țării — și sarea pământului...

Mulți calcă pe această talpă.

Puțini o știu prețui.

Ți-am scris „Învățătură și petrecere“.

Învățătură — ca să-ți luminezi mintea, și să-ți înmulțești cunoștințele, de cari ai atâta trebuință în viață.

*Petrecere — ca să-ți desfășezi sufletul nevino-
vat, când stai cu ai tăi la odihnă.*

*Primește cartea mea cu dragostea, cu care eu
Ți-o închin; și cetește-o cu plăcerea cu care eu am
scris-o.*

Tuturor sănătate!

Autorul.

3. Limba mea.

*N'auziți... în depărtare...
Ce s'aude? O cântare!
Un cântec de veselie
Dela-o mândră ciocârlie.*

Doamne! fericită-i ea,
Cântă'n dulce limba sa!

Dar filomela iubită
Nu ne duce în ispită,
Nu ne face 'n loc să stăm,
Glasul ei să-l admirăm?
Pentru cât ea n'ar schimba
Cu altă limbă — limba sa?!

Primăvara când sosește,
Și cucu ne veselește:
„Cucule cu pene sure
Mândru cânti tu prin pădure!
Pentru cât tu n'ai schimba
Cu altă limbă — limba ta?”

Dar dulcele cântărete,
Cu limbile lor mărețe,
Sunt și ele dușmănite
De cele cu limbi urâte,
Cari ori cât s'ar încerca
Limba nu le-o pot schimba.)

Eu nu sunt priveghitoare
Nici pasăre cântătoare,
Eu sunt copilă română
Și am limba mea străbună,
Dela Traian cel bătrân,
Păstrată la maica'n sân.

Maica când m'a legănat
Românește mi-a cântat,
Românește mi-a doinit
Până când eu m'am trezit...

Și ori unde m'oi trezi
Limba maicii voi vorbi!

Și de-aș trăi zile rele,
Nu las limba maicii mele,
Că de m'aș lăsa de ea,
Lege sfântă aș călca,
Și strămoșii din țarină
Mi-ar strigă: „Nu ești Română!”

Un străin de miar grăi,
Și mi-ar zice: „Vrei să fii
O ființă mai aleasă
Dar să-ți lași limba de-acasă!”
I-aș răspunde:
„Să mă faci împărăteasă,
Nu las limba mea aleasă!”

4. Înainte.

Multe îmi vin mie 'nminte,
De când eram copiliță
Și iubita mea bunică
Îmi tot strigă: »Înainte!«

— »Mă du-te fată la școală,
Vezi, că ești cam măricea,
Nu-mi sta pedecă 'n picioare,
Când pe ici, când pe colea!«

Și baba, ca orice babă,
Mă mai și muștra mereu...
Eu plângeam. Mama-mi zicea:
— »Bine-a făcut, fătul meu!

Și pe minè m'a 'ndemnat,
Când eram ca 'n locul tău.
Și-am ajuns, vezi, zile bune,
Dac'am ascultat mereu!«

Așa tata, așa mama,
Așa moșul și bunica,
Ba mai pune, cin' mai pune
Și pe fratele Ionică.

Și mă 'mbracă 'n haină noauă,
Îmi cumpărară o tăbliță

Și nici una și nici două,
Haid, la școală, prin uliță!

Ce frumoasă era școala,
Par'c'o am și acum în ochi!
Ici copii, colo copile...
Nu le fie de deochi!

Mergeau lucrurile 'n școală,
Mergeau toate bineșor;
Și când știam, aveam laudă,
Iar când nu — un prânzișor.

Și ce bun e prânzu'n școală,
Când gândești la cei de-acasă,
Cum mânâncă la bucate,
Puse de mama pe masă.

Trebuia dar să mă port
»Înainte«, cu cei buni
Și să nu las să mă 'ntreacă
Pân' și cei cu gârgăuni!

Azi, când sunt mai măricea,
Azi știu numai să 'nțeleg:
Ce e rău și ce e bine,
Și din două, ce s'aleg.

Azi pricep ce-a zis bunica
Când mă năcăjia din greu,
Și 'mi striga mereu: »nainte,
Tot nainte, fătul meu!«

O, de-ar fi toți ca bunica,
Și ca moșul meu iubit!

*Ca și tata și ca mama
Și ca fratele'mi dorit!*

*N'ar mai fi minte pustie,
Nici cap sec, întunecat,
Nici român fără de carte
Și de toți înapoi dat!*

*Înainte dar Române,
Înainte zic și eu:
Fără teamă, fără frică,
'Nainte cu Dumnezeu!*

5. Boerul țărănimii.

Boer!

Ști tu, dragă țărănime, ce-i Boer?

— „Da, știu!“ — e răspunsul.

Cum nu vei ști, azi, când ai școală, și înveți carte. Că știau și bătrânii cei mai de demult, când pomană nu era de școală. Iar carte abia se află unde și unde — mai ales prin biserici.

Țăranii din România aveau „Boeri“, iar cei din Ungaria „Spăhii“ sau „Domni de pământ“.

La urma urmelor tot una: Domni și stăpâni erau și unii și alții.

Domni preste bunurile lumești — și *stăpâni* preste țăranii, cari lucrau la bunurile lor.

Era rău pe atunci de țărani, nu-i vorbă, dar — așa era vremea.

Multă carte nu aveau nici boerii, dar aveau multă — putere.

Rău era în România, rău în Ungaria, rău pretutindenea.

Așa era lumea.

Țărănimea din România era stăpânită de Turci, despoiată de boerii *greci* (ciocoi) și suptă de lipitori — Ovreii.

În Ungaria cu ceva mai rău. Aici țăranii erau iobagi, lipiți de glia pământului.

Nu aveau drept nici măcar să 'și acopere capul, ori să-și încălțe picioarele.

Așa sunau legile țării. Dar s'au schimbat.

„*Vremea...*“ vremea, acest mare doftor, care vindecă toate ranele și schimbă mersul lumii, a schimbat mersul lumii, a schimbat și soarta țărânului Român.

Vindecă încet, vremea, *dar vindecă bine.*

Au trecut moși-strămoșii noștrii, cu luptele lor mărețe, și am ajuns *noi* țânta pentru care ei atât de mult au alergat și au suferit.

Am ajuns noi să ne bucurăm de „*libertatea personală*“ și *luminarea minții prin școală.*

Azi nu mai e ce a fost.

Azi toți suntem asemenea.

Nu-i vorbă, sunt și azi oameni, cari se fudulesc, se umflă în pene ca curcanii și bat din aripi.

Dar aceștia n'au nici un viitor.

Boerii de azi sunt pentru țărănime. Și trebuie să fie, altfel nici ei nu vor avea viitor.

Intre boerii de azi avem un mare boer: *Boerul țărănimii*.

Locuște în București, dar cu trupul și sufletul e pururea în mijlocul întregii țărănimi românești.

Numele lui e *Ion Kalinderu*.

Di I. Kalinderu e boer-milionar. Președinte la Academia Română, Administrator la domeniile Co-roanei. Prin urmare ar putea trăi departe de a-și frământa gândurile cu pătura de jos a poporului — cu țărănimea.

Țăranii din Ungaria, puțini îl cunosc. Unii poate din cetite, alții din auzite — și puțini din văzute.

— Și pentru ce se numește „boerul țărănimii?” — vor întrebă mulți.

Iată pentru ce :

Pentru că boerul Ion Kalinderu e cu toată inima și sufletul său la țărănime.

Cu gândul la țărănime se culcă, și tot cu acel gând se scoală.

Merge în dreapta — întreabă de soarta țărănilor; dă în stânga, tot așa. Merge'n sus, coboară'n jos — tot așa. Umblă din sat în sat. Stă de vorbă cu popa, ispitește primarul, ascultă glasul învățătorului; intră în biserică, școală, primărie.

Totul vrea să vază în ordine.

Intră în coliba (bordeiul) *țărănilor săraci*. Li cercetează la căminul lor strămoșesc. Li ispitește de traiul vieții lor; de îmbrăcăminte. Gustă din mâncarea lor. Le schimbă mămăliga mucedă, cu pânea nutritoare.

Dă poruncă slujbașilor să ocrotească țărănimea; doftorilor să grijească de sănătatea copiilor; prima-

rilor să fie cu ochii în patru, ca bunăstarea comunei să crească și școala să înflorească.

Iată pentru ce se numește „*Boerul țărănimii!*”

În cartea „*Artiștii noștri*” cetim: Filantropul juriconsult *Ion Kalinderu*, s'a născut în București, la 28 Decemvrie 1840.

Studiile universitare le-a făcut la Paris, obținând doctoratul în drept.

Întors în țară intră în magistratură ca procuror, apoi membru și prim-președinte al Curței de Apel din București și membru la Curtea de Casație (Curie).

A scris foarte mult, atât în limba română cât și în cea franceză.

Pentru țaranii din România rămâne vecinic nepéritoare cuvântarea sa „*Un țaran harnic*”, ținută la deschiderea unei școale de pe domeniul Coroanei.

Dela 1884 e administrator al Domeniilor Coroanei; iar acum și președinte la *Academia Română*.

Mare filantrop (binefăcător), *Ion Kalinderu* a clădit școli, biserici, a înființat ateliere de lucru, biblioteci populare, ajută pe studenți, literați și artiști.

El este donatorul moștenirii Oteteleșanu (3 milioane de lei) din care *Academia Română* întemeie școala de fete dela Măgurele.

În primăvara anului acestuia (1906), a dat 4 mii de lei, ca să se scrie o carte despre Români din Macedonia.

Românii de pretutindenea datoresc recunoștință acestui filantrop, pentru viul interes ce 'l-a purtat și poartă pentru cultura țaranului român.

Să trăiască la mulți ani fericiți!

6. Gura Satului.

— Nuvelă. —

Din botez 'l-a numit nănașu-so *George*. După numele tată-so era *Cotârlan*; așa dară se chiamă *George Cotârlan*.

Așa l-a scris și popa Busuioc în cartea botezaților, la vr'o trei luni după naștere, că era bătrân popa Busuioc, dar popă cinstit și om de omenie și cu multă evlavie făcea sfintele slujbe și cu ochii plini de lacrimi cetea în biserică căzâniile pentru fiecare Duminecă.

Dar la scris să nu-l fi pus, că-i tremura mâ-nile de bătrân ce era.

Dumnezeu să-l ierte!

George Cotârlan se chiema dar, omul nostru.

Așa era scris și la școală, așa-l numeau și părinții... și totuși numele lui a fost „*Gura Satului*“.

* * *

Când umbla *George Cotârlan* la școală, nu era gură deschisă ca a lui.

El începea larma (zgomotul) în școală — și îndemnă pe toți să strige.

Când erau sberăturile mai mari, se urca pe vârful unei bănci, și ... arătând un pept cătănesc, (că era în vrâsta la 10 ani ca altul de 15), strigă

de acolo, de-l auzia învățătorul și din a treia uliță:
Cucurigu.

Și nu era copil nebătut de George Cotârlan; dar nici de aceia nu găseai, cari să capete atâta cinste — pe la urechi, cât el.

Nu aflai însă nici de cei ce-l întreceau cu învățătura, pe George Cotârlan.

Învăța el de se prăpădeă. Și odată, știindu-se în curat cu învățătura, nu-i mai păsa de lume și pedeapsă.

Și de ce învăța el cu atâta nădejde? Fiindcă auzise odată o vorbă dela bunicul său, că e rușinea cea mai mare pe un prunc, să fie pedepsit *pentru că nu învață*, ci vrea să rămână dobitoc, bou, măgar, prost.

George Cotârlan mergea acasă totdeauna pe la sfințitul soarelui și atunci spunea, că a rămas să ajute învățătorului.

El rămânea însă închis.

Și rămânea mai ales pe timp ploios și de ninsoare, când învățătorul nu-l lăsa să meargă de odată cu ceilalți, căci apoi mâne-zi se trezia cu 10—15 părinți cu ponos asupra lui George Cotârlan: că pe copilul ăstuia l-a bătut, pe al ăluia l-a împins în baltă cu hainele nouă-nouțe, celuiialalt i-a rupt nasturii de pe vestminte, altuia i-a spart capul, nasul, i-a mușcat urechile... și mai știe Dumnezeu draguțul câte de toate nu mai făcea în sburdălnicia lui nestâmpăratul George Cotârlan.

Când mergea apoi singur cătră casă, îndată ce trecea cu una-două ulițe de școală, striga cucurigu, cânta și urla de scula satul.

Părinții se bucurau de el, știindu-l sănătos și vârtos ca cornul și pentrucă el învață mai bine în școală; dar apoi se și supărau, văzându-l atât de răsfățat și nealinat.

La toate jalbele ce veneau asupra lui George, ei strângeau din umeri și ziceau: D'apoi ce să-i facem... e copil... când va fi mai mare, poate va căpăta minte! Vedem și noi că nu face bine, dar... ce să-i facem?... e copil... Acolo-i dascălul!..." Și bietul dascăl ce să facă?

În școală abia ajungea și el la vorbă, de George, care atâta se apăra și protesta în contra acuzărilor, că-i venea și învățătorului să crează, că prunc bun și mai alinat ca George nu afli în șapte sate.

* * *

Până la vrâsta de 13 ani a umblat George Cotârlan la școală.

Părinții au voit să-l dea și pe mai departe, că învăța bine și cânta frumos în biserică.

George însă văzându-se prea mare, se rușină acum a mai fi la rând cu cei mici. A rămas deci acasă și mergea numai la biserică să cânte.

Cum a rămas George dela școală, i-s'a schimbat și firea.

Se lăpădase acum și de strigătele și cântările de pe ulițe.

Asemenea se nărăvea cu băieții, pe cari altă dată îi bătea fără milă.

Se simția acum mare, și-i părea rușine a-se mai prinde la bătăi cu copii mici.

Între juni se rușina a merge, că erau mai mari decât el și-l batjocureau pentru sberăturile lui cele multe, ce le făcuse ca școlar, grăindu-l la fiecare întâlnire: „Păi, ce e cu tine, mă *Gura Satului*?... Ai amuțit? Nu mai iei satul în cap cu cântecele tale? Alții: „Mă Cotârlane, da ce-i cu tine, mă? de când nu mai umbli la școală, par'că nu mai avem câni în sat... Nu mai e cine să-i alarmeze... În taină te-au botezat oamenii „*Gura Satului*“, că nu mai ai gură“.

Și câte și mai câte de acestea auzia George. Dar de loc nu se supăra.

Când auzia că-l numesc: „*Gura Satului*“, râdea cu haz, și unora le răspundea: „Nici nu-i sat acela care n'are gură!“

A stat George așa mut-tăcut vre-o 3—4 ani.

Dar după-ce a ajuns vrâsta de 17 ani, văzându-se fecior colea, mai oblu ca oricare, frumos ca un bujor, de-i trăgeau fetele pe sub sprânceană, vârtos că biruia în luptă dreaptă și pe cel mai tare voinic și simțind că toți au la fel teamă de el, știindu-l bătăuș dela școală, și crescut așa năzdrăvan, George iar a început a fi guraliv și cântăreț de uliță.

Și babele toate îi rugau de sănătate, că-l auziau
cântând de dragoste:

Frunză verde de săcară,
Ian eși mândro pân' afară;
Ian eși mândro pân' n prag,
Că ți-am fost odată drag;
Ian eși mândro pân' n poartă,
De vezi dorul cum mă poartă:
Mă poartă din loc în loc,
De tine să am noroc.

Dar și o fată-i răspundea din pragul ușii, cu
furca în brâu, torcând mereu din fus — firul dragostii:

Frunză verde de pe holde,
Nu-mi cântă a jale, George;
Frunză verde de colie,
Cântă-mi tu de veselie
Dacă vrei să-mi placi și mie!

Și George ofta una, două, apoi începea de nou:
— „Foaie verde pup de crin,
Spune-mi mândră când să vin?“

Și Floarea lui Cicoare, cea mai mândră 'n șe-
zătoare, îi răspundea din prag:

— „Vino colo de cu seară,
Când e mai frumos p'afară;
Vino când sunt singurea
Să nu ne știe lumea;
Ori mai bine, badeo, vină,
Să ne 'ntâlnim la fântână,
Ca vecina să nu știe
Că ți-am dat guriță ție!“

S'a trezit iarăși tot satul.

— A înviat „Gura Satului“ — își ziceau cu
bucurie și unii și alții.

Feciorii însă nu-l vedeau cu ochi buni. Dar se simția fericit acela, cu care „Gura Saatului“ stringea mâna și-l numea prieten.

Acela nu mai avea frică de nimeni, știind că are la spate de apărător pe cel mai voinic fecior din sat.

* * *

Vremea trecea mai iute de cum ar gândi omul. De multe ori nici nu te apuci bine de un lucru — și te trezești că e la ameză; și abia ai isprăvit cu gustarea și ți-se face seară.

Așa sboară de repede și viața noastră, după duhul vremurilor.

Așa de repede s'a trezit și George „Gura Saatului“ că a crescut mare, și 'l-a luat cătană.

A slugit trei ani pe împăratul, s'a 'ntors din cătănie, s'a 'nsurat cu Floarea lui Cicoare:

Cea mai mândră în șezătoare, care 'l-a așteptat cu credință și cu dragoste și care era și cea mai harnică fată în sat.

Și-a îngropat George pe rând părinții — și s'a văzut de odată om cu casă și cu masă, cu muere și copii. Om cu starea lui și pe picioarele lui.

Dar nu înzadar a fost el cel mai bun școlar, nu de giaba s'a purtat el cel mai brav în miliție și a tras învățătura cea mai bună din toate lucrurile și dela toți oamenii, ca dupăce a rămas acum singur stăpân — să nu se știe cârmui pe sine și pe ai săi mai bine ca ori cine.

Om tinăr, frumos, înțelept, înalt și puternic, dăruit de Dumnezeu cu un glas ce te pune în uimire, „Gura Satului“ stăpânea tot satul.

Când striga pe slugi: „Măi! dar așa să lucrează?... Așa crezi tu, că o să trăiești în lume...?“

Și gura lui se auzia peste tot satul. Toți oamenii știau îndată, că „Gura Satului“ e mănios și că din sluga acela sau va eși om lucrător și de omenie, ori nu va mai mânca din pâinea Gurei Satului.

* * *

Dupăce și-a dres bine ale sale, și și-a pus la bun rost toate lucrurile de casă și de câmp, Gura Satului s'a pus să diriguiească satul întreg.

Bucuria învățătorului și a preotului nu avea margini, văzând ei ce om harnic și fruntaș vestit s'a ridicat din copilul „Gura Satului“, cel atât de răsfățat, sburdalnic și neînfrânat de odinioară, și cu cât drag îi stăteau ei înainte cu sfaturile și povețele lor părintești.

Iar Gura Satului le primea cu inima deschisă și pe rând le împlinea cu toată dragostea.

Fericiți preoții și învățătorii, cari au în sat un asemenea fruntaș, în sufletul căruia grăunțul semănat prinde rădăcini și aduce roade cu sutele, — și cu care poți pune totul la cale.

Când se lua George prin sat să vadă cine ce face, numai ce îl auziai strigând, de se auzia până la al șaptelea vecin:

— „Măi, Gligore Poame ferte, da nu ți-e jele ție de pădurețul ăla din fundul grădinei, că e plin de spini (ghimpi) și atât de crenguros, ca părul de pe capul tău cel nepeptenat dela Crăciun? N'ai vreme să mergi într'o zi după Toderaș Popârța, să vină să ți-l altoiască cu niște poame bune, să ai la prunci, pe când vor crește mari?“

Și în scurtă vreme toți pădureții de prin grădini erau altoiți, îngrijiți și puși la rând, că se temeau toți și se rușinau că vine Gura Satului de-i rade fără săpun și-i peptenă cu grebla.

Altă dată:

— „Măi, Nătăflețe Văsălie, dar nu vezi tu, mă, că a luat vântul un mănunchiu de paie de pe vârful grajdului, și întră ploaia, mă! De ce nu chemi pe popa să se urce el acolo sus și să ți-l tocmească?“

— „N'am paie“ — răspunde Văsălie plin de rușine.

— Dacă n'ai, nu știi unde locuiesc eu? Trimite la mine ca să-ți dau, și să astupi gaura aia, că de o mai văd, îți croesc spetele!

Și așa lua pe rând, om după om, casă după casă, și fără milă da cu toată puterea cuvântului, unde afla neorândueli, încât bieții oameni și noaptea lucrau și nu știau unde să-și ascundă fața de roșeața rușinii.

Altă dată, iarăși umblând prin sat, dă la un loc de trei neveste vecine, stând la uliță sub umbra unui dud, și având ceva cusătură în mâni.

George însă le-a ochit din depărtare, că ele mai mult vorbesc de cât lucrează.

Ajuns la ele, dă binețe, cam în batjocură, zicând: „Bun lucru! trei neveste, dar care locuște aici?

— „Eu!“ — răspunde una, sculându-se.

— „Ei, bine, soruță dragă, ian privește ce drăguță de cucută ți-a crescut la fereastră, în grădină. Trebuie că ai sădit-o de timpuriu, în primăvară, că uită e aproape de trei metri — și a înflorit. Apoi vezi, poate veni un vânt să ți-o rupă, nimicească, și iată paguba gata. Ar fi păcat. Mergi curând, bate un par lângă ea, leagă-o pe trei locuri și nu uita a o și udă, vezi că-i secetă mare!“

Nevestele de rușine fugiră ca pișcate de șarpe, alergând fiecare în grădina sa, să plivească buruenile și cucutele, să sape, să ude florile și legumele, că vine Gura Satului...

Când îl vedeau, de departe, toate se învârtteau ca'n arie prin curte și grădină, să fie toate în bună orânduială, că vine Gura Satului...

Nu mai aflai două femei stând de vorbă pe uliță, de groază că le vede... vine... Și fuga toate.

Nevestele 'și văruiau casele, măturau la uliță, țineau pruncii în curățenie; bărbații acopereau casele, grajdurile, șurile, îngrădeau gardurile, săpau grădinile, cu un cuvânt totul s'a pornit spre bine.

* * *

Odată i-se plânge preotul și învățătorul că unii oameni prea se duc la birt, se dedau cu beuturile, sărăcesc, acasă nu-și pot împlini lipsele, bat nevestele, improască pruncii pe la miezul nopții, și câte toate de acestea; iar preotul și învățătorul în-

zadar le predică, că nu prinde, iar la birt nu pot merge să-i sfătuiască.

George nu fusese încă la birt. Dar acum zise: — „Lăsați pe mine, am să întru eu și în birt“.

Zis și făcut.

Duminecă după prânz George s'a dus la birt. Din ușă a făcut o privire cruntă, de s'au cutremurat toți cei din birt, până și jidanul cârciumar, care venise să-l primească cu multă cinste.

Apoi, fără a zice cuiva ceva, a intrat în birt, s'a așezat la masă, și și-a cerut „o halbă“. Așa a stat în rând cu ceilalți, până noaptea târziu, să vadă că cine ce face, cât bea și cum petrece.

La început oamenii se mirau văzând și pe Gura Satului — la birt, unde nu mai fusese nici odată.

Unii credeau că cine știe ce târaboii va face. Dupăce însă George era cel mai tăcut între ei, își luă fiecare rostul său îndatinat.

Birtaşul încă se miră la început, că și George, unul dintre cei mai bogați din sat vine la el.

Văzând jidanul că nu turbură pacea birtului, îl îmbie cu fel de fel de beuturi, dar George nu primea ci ședea lângă cea comandată de el.

Așa a făcut George și în Dumineca a doua, a treia și a patra. Apoi a rămas dela birt și l'a părăsit pentru totdeauna.

În aceste patru Dumineci însă el și-a însemnat pe toți oamenii, cari umblau la birt.

În săptămâna următoare apoi începând de Luni George a cutrierat satul cruciș și curmeziș, bătând la ușa fiecăruia din cei ce umblau la birt și ocărându-i după datina sa.

Oamenii se topiau de rușine. Muierile în genunchi se puneau înaintea lui George și așa îi mulțumiau și se rugau pentru sănătatea lui.

Unuia îi zice :

— „Mă, Ioane! D'apoi că tu mi-te plângeai adineori, că ești dator cu 50 coroane în darea comunală, și n'ai să plătești. D'apoi că în birt ai beut în patru Dumineci după olaltă tot câte două coroane; fac opt coroane. Intr'un an sunt cincizeci de Dumineci, fac unasută și patru coroane. Din aceștia plăteai în dare 50 cor. îți mai rămâneau și ție de o vacuță de un porcuț, că n'ai ce mânca, vai de tine. Darea ți-e neplătită, muerea desbrăcată, pruncii goi, numai petece pe ei, casa descoperită, gardul dărâmat, poarta spartă... Vai și amar de tine prăpăditule! Să nu te mai aflu la birt Duminecă, când capeți câștigul, că 'ți frâng ciolanele, calce-te cailui Sântoader, să te calce“.

Așa Luni, Marți și până Sâmbătă.

— Duminecă dimineața biserica era plină de creștini până la îndeseală.

Preotul a ținut o predică despre stricarea sănătății și a buneii stări materiale, prin beuturi otrăvitoare — dela jidani.

După ameazi, ba se mai vezi zăranie de om mergând la birt!

Birtașul a rămas încremenit, și blăstăma pe Gura Satului.

Așa a mers asta jumătate de an.

După aceea s'a pornit jidovul din casă în casă, îndemnând oamenii să meargă iară la birt, să nu se iee după bogătanul „Gura Satului“, care vrea să bea numai el singur, fiindcă are acasă. Omul sărac să piară de sete... Să vie deci, că de nu îi dă la proces pentru datoriile din trecut.

Ci înzadar toate.

Oamenii ascultau de Gura Satului, unii de voie alții de nevoie și de frică, și jidanul a trebuit la anul să-și vândă casa, cea mare și fumoasă, căci

doară birtul jidovului era mai mare în tot satul, și să se mute de acolo.

Casa jidanului, la stăruința preotului, învățătorului și — să 'nțelege — la a lui George „Gura Satului“ a fost cumpărată pe sama comunei bisericești pentru *a doua școală*.

Acum mergeau strună toate lucrurile.

Oamenii erau lucrători și cruțători. Imbrăcați cinstit cu femeile și copiii lor. Trăiau în pace și dragoste cu toții, și se lăudau pretutindenea: *că om de ômenie, înțelept și cu inimă bună, nu este pe toată fața pământului, ca George Cotârlan „Gura Satului“ dela ei.*

7. Varga János

Cizmarul politie din Dobrițin.

— Anecdotă populară. —

Un cizmaș d'âl procopsit
„Varga János” poreclit,
A plecat din Dobrițin;
Când, nici minte nu mai țin,
Și s'a dus cătră Mișcolț,
Ca să-și cumpere negoș;
Că Mișcolțul e vestit
De târgal de cizmărit:
Acolo sunt cei mai mari

Politico-ciobotari.

*Toate ulițele-'s pline
Cu d'al de-a lor măgăzine
Și ori unde te 'nvârtești,
Tot de „șegârți“ te lovești.
Căci, de, sunt, să-'mi credeți mie :
Fără unul chiar o mie!
Să te pui și să socoți
Zău, atâția-s în Mișcolț!*

*

*Și-a luat Varga de-acasă
Straiță de drum. și de masă :
Șuncă feartă, pâne, vin
Și rachiu de cel mai fin,
Și trăgând una de sfinți
Luă „makra-pipa“ 'n dinți
Și plecă cătră Mișcolț,
Ca să-și cumpere negoș.
Mergând așa 'ngândurat
Pe drumul îndelungat,
Dela-o vreme se trezește
Că ziua se isprăvește,
Dar' Mișcolțul nu-'l zărește.
Pe afară să 'nseră...
Ce să facă el seara ? !
Mai merge cam d'un svârlit
Și iată, că dă d'un birt.
„No, gândește, taci că-i bine,
Chiar nimerit pentru mine,
O să șed să gust puțin,
Să mai beau ș'un pic de vin
Ș'apoi după odihneală
Să mă pun iar la porneală“.
Cum zice János din gând
Așa și face pe rând :*

Întră 'n cârcimă ca acasă
Și se pune după masă;
Scoate rachiul cel fin,
Scoate șuncă, pâne, vin
Și cum era ostenit
Toate bine le-a sfârșit.
De mâncat n'ar mai mânca,
Dar din vin ar mai gustă;
Că știți, șunca-i carne crudă
Și cu apă nu se udă;
Ci poștește să-i dai vin,
Că de nu — te ia la chin.

*

„János gazda“ poruncește
Și vinul pe loc sosește.
Bea Varga o halbă, două.
Bea mereu cam șapte-nouă,
Și mai făcând politică,
Ca și omul fără frică,
Însfârșit s'a săturat
Și la drum iar a plecat.
Eșind afară din birt,
Caută după un chibrit
Să mai dea foc la tutun,
Să-i treacă urātu 'n drum.
Scoate punga cu „duhan“
Și-o scapă jos, momentan,
Ș'apoi mult s'a chinuit
Pân'a dat de o-a găsit!
Umple pipa, să-i dea foc.
Dar' vedeți ce nenoroc:
Că chibritul cum s'aprinde
Suflă vântul și îl stânge.
Că sufla greu dintr'un colț
Un vânt de cătră Mișcolț.

*Dar János, om procopsit,
Nu se lasă păcălit.
Ce face, ce se gândește?
„Hop, odată!” — se învârtește
Și zice: „na, suflă frate,
Sufl'acum la mine 'n spate,*

*Să știi, că's din Dobrițin
Și știi drumul să mi-l țin!"
Dar cum era buiguit,
Prin minte nu i-a plesnit
Să se 'ntoarcă iar la drum,
Ci o ia, precum vă spun,
Cu capul umflat de vin
Drept acas' spre Dobrițin.
Trage János la fum gros
Și pășește tot voios,
Cu gândul cătră Mișcolț
Ca să-și cumpere negoț.
Merge, frate, ne'ncetat,
De vânt în spate suflat,
Merge biătoc, tot pășește.*

Până ziua se ivește
Și „Mișcolțu“ se zărește.
„Uită“, zice cu plăcere,
„Dacă ești bun de picere,
Cât de iute te trezești
La „Mișcolț“, unde dorești!
Și privind din depărtare,
Zice 'n sine cu mirare:
„Ce oraș frumos „Mișcolț“
Uite frate, ce socoți?
Mai că-mi vine să susțin
Că-i făcut din Dobrițin!“
S'a dus iară cât s'a dus,
Și ridicând capu 'n sus
Zice: Frate, ce socoată,
Uite, biserica toată!
Nici mai mult, nici mai puțin,
Crezi că-i cea din Dobritin.
Chiar și turnul aurit,
Și cu ceas împodobit!...
De-mi spunea cineva mie
Că „Mișcolțu“ — așa să fie
Nu numai că nu-l credeam
Dar și vre-o palmă-'i trăgeam“.

*

Întrând Jánoș în oraș
Vede oameni, copilași
Vede fete și femei,
Vaci frumoase cu viței
Și se uită după ei.
„Portul lor, ah ce mai port,
Luat din Dobrițin — tot:
Stradele, drepte, curate,
Chiar ca-'n Dobrițin, fârtate;
Casele?... ce să mai zici:

Ca 'n Dobrițin, așa și ici!"
Mergând János mai departe,
Dă pe-o stradă 'n altă parte
Ș'ajungând la o — casă mare
Stă, se uită cu mirare,
Că-'i părea, că seamănă
Intocmai cu casa sa.
Dă din cap, nu-i vine a crede —
Când la poartă tabla vede,
Pe ea scris roșu și rar:
„Varga János — ciobotar“.

„Bravo frate, bravo dragă,
Am să fac o bună treabă!
Numele meu el îl poartă,
Și-i pus chiar din sus de poartă
Bravo frate Varga János!...
Și eu János și tu János

Atunci și Dumnezeu János!“
„Taci că-i bine“, zice iar
„Ăsta-i vrednic ciobotar!
Întru ca să-i dau binețe,
Și el o să-mi dea povețe,
Că-i de-aici, iar eu străin,
Și va ști că la târg vin“...
Intră deci la om în curte,
Stă, se uită, vede multe,
Și-i părea că-s toate — așa
Cum erau la casa sa.
Iar mergând cătră fântână,
Vede pe buna stăpână
Sufulcată la spălat,
Ca femeile din sat.
Simțindu-se mai trezit,
Pășește spre ea, cinstit,
Ia căciula, dă binețe,
Și îi zice cu blândețe:
„Bună ziua jupâneasă!
O! ce femea aleasă,
S'a apucat de spălat
Până nici nu s'a 'nziuat!...“
Femea, uimită foarte,
Mai curând gândind la moarte
De cât c'asa de curând
Să-i vie soțul din târg,
Zice: „Ce? ai nebunit
Și nimic n'ai isprăvit?
Iar te-ai îmbătat pe drum
Și te 'ntorci ca un nebun?...“
„Auzi frate? ha, ha, ha!
Mâncu-ți „lelkem“ gurița.
Crezi, că-i chiar nevasta mea,
Așa-i umblă melița!“

Și Varga se legână,
Din picioare tremura
Și din gură gângăvea:
„D'apoi dragă jupâneasă,
Așa-i și la mine-acasă,
Și-a mea, când se năcăjește,
Mă mai — ăsta... mă sfădește,
C'ășa-i firea muierescă...
Nu-i ca-n noastră bărbătească!“
„Bine, bine, zice ea,
Taci din gură, nu lătră,
Că iau mătura din colț
Și te satur de Mișcolț...“
„Auzi, frate, ha, ha, ha!
Cum îi umblă răjnița,
Crezi, că-i chiar nevasta mea!
In Mișcolț ca-n Dobrițin:
Femeile „prost“ te țin!
„Isten ăld meg!“ jupâneasă,
Mă duc la maistoru 'n casă!
Ce stau aici la povești
•Și la vorbe muieresti?
Așa-s muerile toate,
Se sufulcă până 'n coate
Și te cară cât se poate!“
Intră deci în măgăzină
Și dă cu calfele mână,
Iar aceștia rîd mereu,
De meșterul nătărău.
„Ai adus, „băcsi“ negoț?“
Strigă șegârțul din colț,
„Că doar vini dela Mișcolț?!...
Vezi că n'avem mai nimic
Piele, talpă, nici un pic!“ —
„Ce stau cu voi în „mihei“ ?

Și voi sunteți ca și-ai mei,
Că și sămănați cu ei:
O ceată de nătărăi!
Calfe ici, calfe colo,
Toți draci până dincolo...
Mă duc la maistoru 'n casă
Să vorbim noi, doi, la masă".
Pornește din măgăzină,
Prinde ușa cu-a sa mână
Și-o deschide, și-o trăneste,
Până 'n tindă se izbește
Și de grindă se lovește.
„Aha! zice, stând în tindă...
Mai uitându-se la grindă...“
Iată, dă, și de-o oglindă:
„Taci, că-i bine fătul meu,
(Se mângâie el mereu)
Să văd lovitu-m'am rău?...“
Când se vede în oglindă,
Se 'ntoarce roata prin tindă:
„In pod locul îți va fi
Fața mea nu-i mai zări!
Toate sunt frate, ca toate,
Dar ast' una nu se poate:
Eu, meșter din Dobrițin,
Eu, casă 'n Mișcolț să-mi țin?...“
Poate că drumu-am smintit
Când din birt voi fi eșit?
Mă culc, puțin odihnesc
Și-apoi iar la drum pornesc!“ —

*

Ce s'a 'ntâmplat mai departe,
Nu se ține de-a mea carte,
Intrebați pe jupâneasa:
Cu cine-a 'ncunjurat casa?...

8. Risipitorul.

— Nuvelă. —

Într'un sat, aproape de Murăș, locuia un om cam bătrân, foarte de cinste, cu numele Dimitrie Stupescu, sau după cum îl numiau oameni din sat: „moș Mitrică“. Acest om avea foarte frumoasă avere, fiindcă la tinerețe a lucrat și adunat mereu.

Dimineața, când deschidea moș Mitrică ușa curții (ocolului) eșiau niște boi cu coarnele de un metru, grași ca pepenii cei nemțești, de-ți eră drag

să privești la ei; niște vaci de cele domnești, cu ugerul cât un ciubăr. Dacă mulgeai una, puteai sătură un cort țigănesc cu laptete ei; porci, oi, capre ș. a. erau la el mai multe decât în tot satul. Cu un cuvânt el era bogat în toate cele.

Casa lui? n'avea pereche în șapte sate. Cine o vedea, cugetă că e casa cutărui spăhiă sau solgăbirău (subprefect), iar nicidecât că aceea e proprietatea unui plugar român. Așa, zic, era de înfloritoare starea lui Stupescu! Dar și avea cinste în sat: toți îl iubeau, toți veneau la el după sfaturi, și nimic nu se întâmplă în sat fără știrea lui moș Mitrică.

Pe lângă averea cea frumoasă, Dumnezeu a dăruit pe Stupescu și cu următori, cari să moștească acea avere. Aceștia erau doi fii ai săi: *Ionică* și *Safta*. La acești doi copii privia moș Mitrică ca la soare și lună, îi iubea mai mult de cât se cuvine să-și iubească un părinte fii săi. Voia să le dea o creștere cât de bună, dar fiind că-i iubea peste măsură, zău aceasta nu i-a fost cu putință. Apoi nu-i mai rău, decât dacă lași în voia pruncilor!

I.

Ionică într'aceea crescuse mare. Era acum mărișor, căci numără 17 ani; dar pentru aceea nu era în nimica deprins: la școală n'a umblat, căci n'a avut poftă — iar tată-său nu la silit — din lucrul economic nu știa nimic, căci până era mic, tată-său l-a tot cruțat — să nu se vateme cumva, — iar acum se 'ndoia el, că-i mai plăceau petrecerile, jocurile și ospețele ș. a., decât învățătura. Unde era în sat vr'un ospăț, acolo era și Ionică în frunte. Învățase bine toate jocurile și așa el nu putea să lipsească de undeva, unde era vorba și de joc.

Toate fetele din sat priveau la Ionică Stupescu, ca la fiul celui mai bogat. Toate voiau să le joace, căci el era vătaful jocurilor. Dar îl și lăudau, nu numai fetele, ci și toate babele; mai vârtos pe a căror fete le jucă. Aceasta apoi făcea mare bucurie și lui moș Mitrică, când auzia că ce ficior vrednic are de — joc.

Dacă-i zicea cineva lui moș Mitrică despre neglijerea lucrului din partea lui Ionică, el le răspundea aspru: „Am lucrat eu și am adunat, Ionica tatii numai minte să aibă, va putea trăi ca un fiu de craiu, fără ca să fie nevoit a lucra ceva“.

Altcum se întâmplă însă în viață!

Destul că moș Mitrică era liniștit în suflet, că Ionică al lui va putea trăi și după moartea sa fără ca să lucreze ceva.

„Apa curge, petrele rămân!“

Așa se întâmplă și cu Ionică. Vremea trecu cât de iute, el înaintase în vrâstă, dar în altceva nu, afară de — joc.

Ionică era de 20 de ani. El fu chemat la asentare.

Tată-său umbla în ruptul capului, ca să-l mântuiască. Cheltuește pe la preoți, și-i roagă să-l ajute; dar preoții nu-i puteau ajuta, apoi nici nu voiau, pentru că în vremea când stăteau ei de Mitrică să dea pe Ionică la școală, el își făcea urechia surdă. Dela preoți moș Mitrică merge la notarăș, să-i facă reclamație, că nu mai are alt băiat afară de Ionică, și că azi, mâne, e bătrân, și nu va putea ținea a-verea. Dar nici aceasta nu i-sa primit, căci moș Mitrică era încă om în putere — de și cam bătrân.

Deci nu era încotro, Ionică trebui să stea la asentare, care se găta cu aceea, că veni tuns acasă.

Acum se încurcă șod itele la casa lui Mitrică.

El vădov — căci soția-i murise înainte cu vr'o 5 ani, Ionică soldat, Safta de mărit, azi, mâne, ș. a. Ce să facă cu atâtea năcazuri de odată?

II.

Timpul trecu fără veste, și luna lui Brumar sosi, când adevărații recruții se chiamă la oaste.

Ionică încă trebui să plece, să părăsească casa părintească, să se despartă de tată-său, de unica-i soră, de Safta, de pretini, de cunoscuți, de întreg satul; pe un timp zău nu prea scurt, de — 3 ani!

În prima dimineață a lunei lui Brumar, la opt ore toți recruții se strânseseră la casa satului, de unde apoi plecară la drum; unii cântând și chiuind, între lacrimi, alții plângând și suspinând, de gândiai că le creapă inima. Între aceștia mai tare se tânguia Ionică Stupescu, pentrucă știa că nu merge la joc și trai bun, ci la trudă și năcaz, la ce el n'a fost învățat.

În urma lor mergeau: tătânii oftând; mamele plângând, surorile văitându-se și drăguțele suspinând: căci tătânii rămâneau fără ajutor, mamele fără fii, surorile fără frați, drăguțele fără iubiți... Zău, trist lucru, dar ce să-i faci, așa-i ursita — bat-o focul!

Mergând pe drum, moș Mitrică tot sfătuia pe Ionică, cum să se poarte, cum să asculte, să fie cu minte ș. a. dar dacă nu l'a dat la școală, poate-l tot sfătuia acum!

Destul că ei ajunseră la cetate, se însinuară, își căpătară toți locurile lor. Pe mâne zi li se spuse că vor căpăta cele de lipsă și se vor începe exercițiile militare.

Până va învăța Ionică exercițiile, noi să ne întoarcem acasă la moș Mitrică, să vedem ce mai face, de năcazurile cele multe.

* * *

La două săptămâni după depărtarea lui Ionică de acasă, moș Mitrică, într'o Duminică seara se pomenește cu un om și o muiere în casă, adecă, bărbatul cu soția.

— Bună seara moș Mitrică! — salutară ei intrând.

— Bună să vă fie inima, oameni de omenie! — răspunse moș Mitrică.

Safta îndată fugi afară.

— Dar ce veste bună îmi aduceți așa târziu. Doară ați auzit ceva despre Ionică al meu!? Ah! Ionică!... Ionică!...

— Las moș Mitrică, nu plânge, nu te amări, — zise Negureanu mângâindu-l, — iar va veni Ionică în pace și sănătos — dacă va avea zile. Vezi, că acum așa-i cu feciorii, nu ca în zilele noastre, să-i poți scoate cu banii! Atunci așa era vremea.

— Ei! — suspină Mitrică, — asta mi-e și mie năcaz, c'am cheltuit atâta seamă de bani și nu l'am putut scoate. Ce gândești frate. Câți bani gata am avut, apoi am mai vândut 3 părechi de boi, 50 de oi, 30 de porci, și tot acolo s'au topit! M'au înșelat câți nemernici toți.

Soția lui Negureanu, văzând pe ce coardă începe Mitrică, trase pe bărbat de aripa șubei, și-i șopti la urechiă: „Să lăsăm lucrul pe mai târziu, că fiind moș Mitrică în așa stare supărată, nu vom putea isprăvi nimic“.

Negureanu încă era de părerea soției sale și dupăce mai mângăia pe Mitrică, îi spuse, că au

venit numai să-l cerceteze, și să mai petreacă la olaltă un ceas — doauă!

Apoi nu peste mult își luară „noapte bună!“.

III.

Să nu uităm, că Safta fugise afară la intrarea acestor doi oameni în casă. Da, căci ea știa prea bine scopul venirii lor.

Acești oameni erau: Vasilie a lui „Todinca“, sau după cum se scrie: Vasilie Negureanu cu soția sa Gafia. Oameni de vrâsta mijlocie, cu stăricea bună, și foarte de omenie.

Ei aveau un fecior înțelept, frumos, lucrător și de cătănie scăpase; numele lui era Pascu.

Doi ani de zile trecuseră, de când Pascu și Safta lui moș Mitrică se iubeau că doi porumbi, și au jurat credință până la moarte unul altuia, și aceasta o știa tot satul, afară de moș Mitrică.

Scăpând Pascu de cătănie, că aceasta îl mai împedecă de a se putea căsători, numaidecât spuse Saftai să se gate, că el în toamna aceasta se va însurà.

— Mai mult nu pot aștepta, — zise el — căci dorul prea mă mușcă.

Pe Safta o năpădiră fiori reci, la auzul acestor cuvinte, căci de și-l iubiă, și-i jurase credință până la mormânt, totuși nu cutezà a face încă pas în treaba asta; pe de o parte pentru că tată-său nu știa nimic de dagostea ei, pe de alta pentru că era și ea supărată după frate-său Ionică.

Ci înzadar, Pascu nu voia să știe de aceste nimic, el vrea să se însoare. O mângăia, că Ionică nu are nici un rău la oaste. Că până ce ar veni el de acolo, e mult 3 ani, apoi îi prevestea traiul lor

cel bun al căsătoriei, și altele. Destul că aduce pe Safta la învoire.

Fiind învoiala gata, Pascu îi spuse, că numai-de cât va trimite părinții să o pețească.

* * *

După cum văzurăm, părinții lui Pascu și făcură o încercare, dar neaflând de bine atunci, mai lăsară să treacă încă două săptămâni; doară vor trece și necazurile lui moș Mitrică. După ce trecu vremea, ei iar plecară, căci Pascu nu le dă pace...

Duminecă seara, pe când ardeau luminele, căci așa-i data pe sate a merge în peșit — ei se duseră la moș Mitrică a doua oară, ca să ceară pe Safta pentru fiul lor Pascu.

Moș Mitrică era tocmai după cină. Ședea amărât la masă cu pipa în dinți, și cufundat în gânduri, așa, încât abia auzi că cineva bate la ușă.

— Placă-vă, poftiți la noi — strigă Mitrică cam nădușit.

Ușa se deschise, și întrând Vasilie Negureanu cu soția ziseră: „Bună seara!”

— Dumnezeu v'a adus oameni de cinste, — zise moș Mitrică, punându-și pipa pe fereastră. Doamne bine-mi pare că ați venit, barem mai vorbim câte ceva; și așa eram tare supărat, nu știu ce va fi de bietul Ionică, nu-mi trimite carte, și iată o lună de zile a trecut, de când s'a dus!

— Dar poftiți a ședea! — zice Mitrică.

— Mulțămim moș Mitrică! — răspunse Negureanu. D'apoi de bună seamă, nu-i va fi mergând rău lui Ionică, de nu trimite carte; nu-i așa rău acolo, precum se vorbește!

— De te-ar auzi Dumnezeu sfântul — zise moș Mitrică cu voie bună.

— Dar știu că sunteți după cină, un pahar de vin nu va fi cu plăcere?

— Nu va strica moș Mitrică, — răspuse Vasilie, știți că Dumineca mânâncă omul câte ceva de dulce, și după acela cam alunecă vinul!

— Îndată voi aduce, oameni buni, — zău mă bucur că ați venit...

— Tu Safto!... tu Safto!...

— Oare unde s'a dus fata aia?...

— Va veni ea moș Mitrică, — zise Vasilie — mai așteptăm nișel!

Mos Mitrică n'avu răbdare, ci eși în tindă (culină) și strigă pe Safta mai aspru; care apoi îndată îi veni — într'o fugă.

— Dar tu unde umbli acum, — o întrebă tată-său.

— Am fost aci în grădină numai, răspuse Safta ostenită, — ce-i, tată dragă?

— Du-te iute în pivniță (podrum), și ne adă un bocal de vin, să bem cu oamenii cești de omenie.

— Îndată, tată dragă.

Safta numai de cât împlini porunca, apoi se așeză în tindă la foc.

Până ce vor bea ei vin, noi să vedem unde a fost Safta!?

* * *

Știind bine că vor veni părinții lui Pascu la ea, și văzând pe tată-său în așa voie rea, cufundat în gânduri, se socoti să trimiță iute după Pascu, să-i spuie cum stă treaba, și să nu mâne părinții până mai târziu. Deci și chiamă o țetiță — servitoare a ei — și îi zise: „Du-te iute până la Pascu lui Todinca, și-i spune să vină de grab până la noi

la gard, că am să-i spun ceva! Dar să nu te auză nime! M'ai înțeles?"

— Bine, bine! — zise servitoarea. și o luă la fugă.

Safta rămase în grădină, și așteptă cu nerăbdare venirea lui Pascu.

Era o seară plăcută de toamnă, luna începea a răsări după vârful munților. Safta se preumblă sus și jos în grădină, când Pascu sosi la locul unde-l chemase.

— Bună seara Saftă dragă! — o salută Pascu.

— Bine că veniși, Pascule dragă, am să-ți spun un lucru mare!

— Na! — tresări Pascu, — doară nu ți-ai întors cojocul?

— Nu! Nu! — răspuse Safta zimbînd, — ci tata iarăși e în voie rea, cufundat în gânduri, amărit că nu ne scrie Ionică ș. a. deci spune părinților tăi să nu vină azi seară, că mă tem că nu va fi nimic!

— Nu te teme Saftă dragă! Am vorbit eu cu tata despre asta, e pregătit el să-l aducă în voie bună mai întâi, apoi să iese cu farba. Deci nu te teme; sau ne cununăm în toamna asta, sau murim înp...

— Nu mă spăria, Pascule pentru Dumnezeu! ce vorbești tu? doară ai călcat în urmă rea? — îl întrerupse Safta întristată.

— Nimica tot Safto..., ia, așa, vorbe goale... ce se întorc ușor pe limbă!

— Dar du-te, — continuă Pascu, — ai noștri vor fi sosit la voi, apoi ascultă și tu din culină.

Și Safta chiar când se despărți de Pascu, auzi strigătul tătâne-său.

IV.

După ce golară bătrânii mai multe pahare, Vasilie Negreanu, încunjurat și de vin, începù pe larg — pe departe — a-și desvâli planul.

— Apoi de moș Mitrică, — zise el, — așa-i toamna; toți oamenii sunt voioși; unui-și mărită fețele, alți-și însoară feciorii și așa tot satul e plin de veselie și bucurie! Pentruce să fii dar numai d-ta supărat?

— „Fi-va dracu supărat,
Până este vin în sat!“

— răspunse Mitrică voios, și luând paharul în mână, închină: „Să trăiești frate Negreanu! Să-ți trăiască D-zeu soția și familia!“

— Mulțam d-tale moș Mitrică! Să trăiască Ionică! Dumnezeu sfântul să-l poarte în pace! Să trăiască Safta, să-i jucăm la nuntă! — răspunse Vasilie.

— Dar nici nu te-am întreat, — urmă Mitrică, ai vr'un fecior sau vr'o fată?

— Da! Moș Mitrică, avem un fecior mare și două fete mai mici.

— Cum îți cheamă feciorul, scăpat-a de cătănie? — întrebă Mitrică mai departe.

— Scăpat, chiar în primăvara anului acestuia, — răspunse Vasilie. Dar nu-l cunoști moș Mitrică?... a fost bun prietin cu Ionică!...

— Cu Ionică?... prietin cu Ionică!... — murmură Mitrică gândindu-se. Apoi zise:

— La Ionică venia adese ori un fecior nalt frumos, dar n'am prea băgat seama după el. Apoi știi că feciorii umblă mulți unii la alții; mulți sunt pretini la olaltă... Dar tot auziam pe Ionică și pe Safta, vorbind de ceva Pascu. Acela e?

— Acela, acela, moș Mitrică! Acela e Pascu, feciorul nostru, Dumnezeu să ni-l trăiască, că e foarte de treabă și ne ascultă, — răspunse Vasilie plin de bucurie.

— Așa dară ne veți face nunta cu Pascu, — zise Mitrică.

— Vom face, moș Mitrică. Voim să-l căsătorim în toamna aceasta, că Dumnezeu știe, când mai prindem așa toamnă grasă!

— Faceți, faceți, — suspină Mitrică, — că numai eu nu avui noroc să fac cu Ionică!

— Vei face cu Safta! — zise Negureanu îmbucurându-l, și totuși vom jucă la ospăț!

— Vom jucă, la ospățul lui Pascu, dacă ne veți chiemă, — adaugă Mitrică.

— Cum să nu vă chiemăm moș Mitrică! Fără D-voastră nici că se poate face! Căci la un ospăț, pe lângă socru mare, trebuie să fie și socru mic... Dar știi ce, moș Mitrică, — urmă tot Negureanu, — „Vorbă multă sărăcie“. Deci să-ți spun ceva pe scurt.

— Să auz! Zi, frate Vasilie, numai să nu fie de rău!

— Doamne apără și ferește! Eu în viața mea nu vorbesc de rău, ci cât se poate numai și numai de bine! Deci și acum numai de bine voiesc a-ți vorbi, — dacă mă vei ascultă — zise Vasilie.

— Prea bucuros! Începe numai!

Și Vasilie începù astfel:

— Ți-am fost spus moș Mitrică, că avem un fecior bun și înțelept: că a scăpat de cătănie; și că voim a-l căsători. Deci noi în treaba aceasta am și venit la d-ta, dacă nu te vei supară și feri de noi.

Moș Mitrică îndată înțelese din cuvintele aceste alui Vasile, că el, cu soția au venit să pețească pe Safta lui. Și după puțină cugetare le zise:

— O frate Vasile și soră Varvară! căci așa se numea soția lui Negurean. Prea de mare lucru îmi vorbiți, căci eu nici nu pot gândi la măritarea Saftai, pentru că vedeți bine, eu sunt bătrân, încep a slăbi, pe lângă aceea sunt singur, ca cucul; cine mă va griji?... Sau pe mâni străine să dau grija vieții mele?!... Deci vedeți, că așa ceva la casa mea nu se poate întâmpla, până nu va veni Ionică acasă și se va căsători el mai întâi.

— Oh! Nu te supără și spăria, moș Mitrică — zise Negurean îmbucurându-l, — că tot fiica d-tale va rămânea Safta și după ce se va mărita. Te va putea ea griji și atunci, încă doară mai bine ca acum. Apoi — dacă vom fi norocoși să fie nora noastră, va veni și Pascu în toată ziua la d-ta să-ți grijească vitele, să le adape, să taie lemne etc. Iar noi, moș Mitrică, tot la olaltă vom fi, cât e iarna de mare; când la d-ta, când la noi și așa nu-ți va mai fi necaz și supărare. Tinerii vor griji de avere, căci Doamne; mult spor fac doi tineri căsătoriți, cari se iubesc, și sunt sânguitori precum e Safta D-tale și Pascu.

— Bine, oameni buni! Dar ce va zice Ionică dacă va auzi, că Safta se mărită înaintea lui, căci știți, la noi — la Români — e datina, ca cel mai bătrân să se însoare sau mărite mai întâi?!

— Au trecut acele, moș Mitrică, acum acela se însoară sau mărită mai nainte, căruia i se arată fericirea. Apoi ce gândești, moș Mitrică, dacă Safta ar mai aștepta 3 ani — până vine Ionică acasă — ar înainta în vrâstă... Apoi știi că și floarea atunci o rupi cu drag, când e mai fragedă și frumoasă, iar

nu dacă se veștejește. Încât privește pe Ionică, eu tare cred, că el nu se supără pentru această faptă a d-voastră, cu atât mai vârtos nu, pentru că cunoaște pe Pascu, și știe prea bine, că Safta — îl iubește!

— Îl iubește?... Safta îl iubește?!... Doamne sfinte!... cum sunt tinerii în ziua de azi, nu știu alta, numai după dragoste să umble. Mult mă mir de Safta, pentru că a făcut așa ceva — fără știrea și învoirea mea!

— Nu te mira așa tare moș Mitrică de fapta Saftei, ori nu știi zicala?!... „ce știe satul, nu știe bărbatul“ — tocmai așa-i și aci: Safta n'a putut să-ți spună, pentru că e ceva, ce fetele se rușinează a spune cuiva, și totuși satul știe! Dar ea e fată înțeleaptă, căci a iubit pe unul, cu care și voiește să se fericească. Deci moș Mitrică, nu fugi de noi, nu strică dragostea tinerilor, căci știi blăstămul:

„Cine strică dragostile,
Să n'ajungă prasnice!“

— Apoi bine! văd că nu pot scăpa de d-voastră — dacă-i va fi ursita așa, se va mărită, dar vom vedea mai târziu, veți mai veni la mine în treaba aceasta.

Vasilie Negureanu se cugetă, că sili-va pe moș Mitrică, să-și dea acum învoirea, ori îl va lăsa pe mai târziu. Dar se temea, ca nu cumva să-și schimbe mai târziu părerile, și să nu săvârșească. Și după ce-l coti și soția să înceapă, și să stee de moș Mitrică a-și da învoirea — începu astfel:

— Moș Mitrică! să facem acum ce putem, căci n'avem pe când ne lăsa, vremea e scurtă, acuș e aci postul Crăciunului, și tinerii au să se gate, deci fi bun și-ți dă părerea!

— Apoi știi ce? Dacă mă îmbucuri, că ai fecior bun, lucrător și că iubește pe Safta: fie în știrea Domnului!... Bagseama așa i-a fost ursita, și peste voia lui Dumnezeu nu putem trece... Dar oare învoiește-se Safta?!...

Când ajunseră într'atâta, Vasilie Negureanu, nu mai putea de bucurie, știind, că Safta se învoiește cu trup cu suflet.

În timpul, cât bătrânii se tocmiră și se sfătuiră în casă, Safta — ca să nu-i fie urât în culină — chiamă la sine pe o bună prietină a sa din vecini, cu numele Florica, și vorbiau în șoapte despre — de ale lor, criticând pe unii tineri și pe unele fete ș. a.

— Vezi, zise Florica, — cât de fericită ești tu Safto: Ți-a rămas Pascu acasă! A scăpat de cătanie, și acum te vei mărita după el... vei trăi „lumea albă!...” Dar eu!... eu!...săraca de mine, am rămas singură!... George s'a dus... George numai peste 3 ani va veni acasă... Și atunci cine știe...

Într'acestea firul convorbirii lor se rupse, căci moș Mitrică deschise ușa și chiamă pe Safta agra-
ind-o astfel:

— Tu Safta tati! Ești acum fată mare, poate îți va fi rânduit să te măriți... Ba iată oamenii aceștia au și venit să te ceară... Cunoști-i tu?

Safta plecându-și capul cătră pământ răspunse lin:

— Cunosc!

— Dar junele pentru care au venit ei?

— E feciorul d-lor... e... Pascu!

— Învoite-ai tu să mergi după Pascu?!

— Invoesc, — zice Safta cam rușinoasă, — că e frumos și lucrător!

— Bine! — continuă tată-său, — dar să nu te căiești mai târziu, bine te socotește, căci faci un paș mare, puica mea.

— M'am socotit eu tată înainte de asta cu doi ani, dar n'am avut îndrăzneală să-ți spun.

— Destul, destul, bine! Acum văd și știu totul! Poți merge afară!

— Vezi moș Mitrică, vezi, — zise Negureanu, plin de bucurie, și sărind de pe scaun îmbrățișă pe Mitrică, și sărutându-l, continuă: Vezi, că Dumnezeu așa a voit, ca noi la olaltă să ne petrecem zilele din urmă ale vieții noastre!

— Văd, frate!... Voia lui Dumnezeu toate le face bune!

Urmă o tăcere.

— Dar când să fie logodna? — re'ncepu Vârvara.

— Când aflați de bine, eu în tot ceasul sunt gata, — răspunse Mitrică.

— Joi dimineața, — hotări Negureanu, și toți aprobară.

— Bine, dar mai poftim un pahar de vin, — îi îmbiă Mitrică.

— Și-apoi să mergem către casă — sfârși Vasilie.

* * *

Mâne-zi moș Stupescu mai luă odată la întrebare aspră pe Safta, și dupăce aceasta-i spuse din fir în păr, că iubește pe Pascu, că se va mărita numai după el, o binecuvântă plângând.

După aceea se duse la învățătorul satului, și-l rugă să trimită scrisoare lui Ionică, și să-l încunoștiințeze despre măritarea Saftei.

Pe când se re'ntoarnă dela învățătorul, găsește acasă pe un tinăr nalt și frumos, care-l salută sărutându-i mâna.

— Cine ești tu fătul meu? — îl întrebă Mitrică.

— Eu sunt Pascu Negureanu, am venit să-ți mulțămesc pentru învoirea dată aseară părinților mei,
— răspuse Pascu.

— Tu ești Pascu!... De și nu te-am cunoscut, dar după cum mi-a spus părinții tăi și Safta, că ești un prunc bun, lucrător ș. a., m'am învoit să-mi fii ginere. Dar să știi că aștept dela tine să fii cel mai vrednic fecior. Dumnezeu să te binecuvinte.

V.

Vestea străbătù ca fulgerul tot satul, că Safta lui moș Mitrică se mărită după Pascu, după iubitul ei: „Ce fericire... ce fericire...!” își ziceau toți, cu mirare și invidie.

Într'aceste sosi Joia logodnei, când tot satul ascultă la veselia ce se făcù la casa lui moș Mitrică. De când e satul, nu s'a mai pomenit așa logodnă. Toți ziceau, că aceea nu e logodnă, ci nuntă — ospăț.

Moș Mitrică a și voit să se arate, că el e mai bogat în tot satul!

De și nu avea bani gata, dar pentru aceea avea tot ce-i trebuia, căci avea — credit.

* * *

A trecut logodna cea vestită, a cărei veste mersese departe pe alte sate.

Pregătirile de nuntă se făceau cu toată nădejdea, și din partea lui moș Mitrică, și din partea lui Vasilie Negureanu.

Și cum să nu, când nici unii, nici alții nu mai făcuseră nuntă cu nime — până acum.

Moș Mitrică era cam supărat, că n'avea bani. Dar îndată-i plesni în minte, că jupânul Poldi va avea bani și-i va împrumutã; deci numai de cât și alergă la el după bani.

Jidanul tare se bucură de cererea lui moș Mitrică, și numai de cât îi împrămută o sumă de 600 cor., căci atâta ceruse — fără nici o scrisoare, numai chiar pe omenie!

Moș Mitrică bucuros de această bunăvoință a jupânului Poldi, îi promise, că-i va da un bun interes (camătă) după ei; dar jidanul nu se învoi să primească nimic pentru această sumă — „împrumutată“.

Destul că moș Mitrică băgă banii în pungă, se duse la oraș cu Safta, îi cumpără fel și fel de vestimente, mobile alese paturi frumoase și scumpe, mese, scaune, dulapuri ș. a., încât abia ajunseră acele 600 cor.

Ce să facă acum, căci banii să gătaseră, ziua de nuntă se apropie, și-l găsia fără bani. Se duse iarăși la jupânul Poldi, să mai ceară două sute, că atâta cugetă, că-i va fi de ajuns pentru mâncări, la muzicanți, ș. a.

Jupânul Poldi iarăși îi dete încă două sute cor. tot cu aceeași bunăvoință ca mai nainte, și fără vr'o legătură.

Acum era liniștit moș Mitrică, că are bani, și că va putea face Saftei un ospăț, care să n'aibă păreche în șapte sate. Se înțelege de sine, că dela ospăț n'a putut lipsi nici familia jupânului Poldi, ba el (jupânul) se arată cât de voios, glumiă, cântă, vorbea cu toți, cu un cuvânt el era tare plăcut întreg poporului, deci nu e mirare, dacă adeseori se auzia: „să trăiască jupânul Poldi!“

* * *

După ce s'au făcut ospățul, care a ținut o săptămână de zile și în care a trecut carnea unui bou

întreg; după ce s'au așezat tinerii acasă, pe moș Mitrică îl chiamă jupânul Poldi la sine — prin un servitor al său.

Ajuns la jupânul Poldi, moș Mitrică fu primit cu cea mai mare prietenie, și după salutările îndăntinate, jupânul Poldi începù a vorbi cătră bătrânul Stupescu, desfășurându-i scopul pentru care 'l-a chiebat — în următorul chip:

— Frate și prietene Stupescu, cred că nu te vei fi supărat, pentrucă am îndrăznit să te chem la mine?

— Doamne apără și ferește! — răspuse Mitrică, — la d-ta am venit totdeauna cu cea mai mare plăcere și bucurie, prin urmare și cu această ocaziune. Una însă te rog jupâne Poldi, că dacă poți, să nu mă țini mult, că am lăsat acasă nescari lucruri, cari încă azi trebuiesc săvârșite.

— Mult nu te voi ținea — răspuse jidanul, — pentrucă și eu am să plec de acasă. Cauza, pentru care te-am poftit la mine sunt banii cu care te-am împrumutat cu ocaziunea ținerii nunții Saftei d-tale. Nu cugetă însă, că voiesc să-i cer îndărăt. Nu, pentrucă știu prea bine, că d-ta n'ai acum bani gata, căci n'ai avut când agonisi. Dar uită, ce mi s'a întâmplat, vecine Stupescu: am adus marfă — negoț — dela un neguțător mare din Pesta, pe așteptare, și terminul să plătesc e chiar acuma. Dar eu am uitat de asta, și te-am împrumutat cu banii.

„Acum neguțătorul mi-a trimis scrisoare — iată-o — că terminul să plătesc a sosit, deci nesmintit să-i trimit banii.

„Dar de unde? Căci n'am alți bani gata, drept aceea m'am cugetat, că ar fi bine să-mi dai d-ta obligațiune despre banii cu cari îmi datorești, iar eu să o trimit la Pesta, neguțătorului, să vază că am

bani, cu ce să-i plătesc marfa, de și nu în sumă gata. Pe baza aceasta apoi îl voi ruga, să mă mai aștepte.

„Ce cugeți, moș Mitrică?... Eu cred că va fi bine așa și d-ta te vei învol, pentru că d-tale nu-ți va fi nici un rău. Apoi eu nu voi cere banii până când mi-i vei aduce d-ta acasă.

„Nici la aceasta nu te-aș nepăciui — zise jidanul mai departe, — dar vezi bine, că mă silește de sus, apoi cu neguțatori mari nu mi-ar plăcea să glumesc, pentrucă întâiu nu mi-ar mai da negoț pe așteptare, iar a doua ar gândi, că eu n'am bani și mi-ar face neplăceri ș. a.

Lui moș Mitrică, nici prin minte nu-i plesni, că aceste cuvinte ale jidanului nu-s adevărate, că el voiește prin aceasta numai să pună mâna pe obligațiunea de 800 coroane, ca să-și asigureze capitalul împrumutat, dret aceea i-o și dete cu toată voia și plăcerea.

Se înțelege de sine, că procentul și l'a croit Poldi-leben după dragă voia sa, spunând lui Mitrică, că acela numai pentru formalitate se pune în obligațiune, căci dânsul nu va pretinde nimic — afară de suma împrumutată.

* * *

Până când la casa lui mos Mitrică se ținea nunta Saftai și bătrânul tată se bucură de fericirea fiicei sale; pe când moș Mitrică asculta cu mare plăcere cuvintele „adevărate“ ale jidanului și-i dă obligațiunea despre care vorbirăm mai sus: pe atunci bietul Ionică suspină și se tânguia pe câmpul de exerciții, pe marginea șanțurilor cetății și prin camerele casarmelor, după traiul său cel bun de acasă, după petreceri, prieteni, cunoscuți și mai tare după

— ospete! Și cum să nu, când el la toate ospetele era — în frunte!

Vă puteți închipui, ce impresiune tristă a făcut asupra lui, știrea, ce a primit-o prin epistola ce i-a trimis învățătorul satului, că Safta, soru-sa se mărită.

Safta, unica lui soră, se mărită, — și el nu-i acasă!

Totuși prea nemiloasă e soarta: desparte pe tată de fii, pe mamă de fice, frați de surori, drăguți de drăguțe și pe Ionică de — ospete.

Așa ceva nici prin vis nu i-ar fi venit lui Ionică în minte! El nu se putea nici de cum împacă cu aceea: cum poate Safta — fiind mai tineră ca el, să se căsătorească înaintea lui? „Ce vor zice acum oamenii din sat cătră mine, — își zicea el, — dacă voi merge cândva acasă?... de sigur, că: „te-a băgat soru-ta sub — troacă!“

Astfel de termini se folosesc adeseori pe sate — la astfel de ocațiuni, când se întâmplă de se mărită sau se însoară cineva fiind mai tinăr, înaintea celor mai bătrâni.

Dar în fine ori îi place lui Ionică ori ba, s'a întâmplat și pace bună.

VI.

»Omul prost
Tot de năcaz a fost!

Suntem în al 2-lea an, de când Ionică Stupescu e ostaș. Cine l'a cunoscut la mergerea lui de acasă și l'a văzut acum, după doi ani, nu l'a mai putut, cunoaște!

Fața lui cea plină și rumenă, acum e stoarsă, palidă, ochii lui cei vioi și veseli, acum sunt cu-fundați în cap și se par împăingeniți.

Zău! între felul traiului său de acasă și cel că-tănesc, e mare deosebire. Ionică, după cum știm,

trăia acasă un traiu domnesc, ca un fiu de crai; nu trebuia să lucreze nimic, nu-și spărgea capul cu nimic, afară de jocuri, căci lucrători erau destui în sat, Ionică n'avea de cât să le poruncească; iar ca ostaș, trăiește ca vai de el! Căci nutremântul e mai slab, nu ca cel de acasă, dar apoi lucrurile cele multe ce aré de săvârșit ca ostaș de rând pe fiecare zi, exercițiile cele grele, fuga cea peste măsură, și mai adăogând cătră toate și palmele cele nenumărate catănești, ce le suferiau urechile bietului cononaș Ionică, ne putem închipui starea lui Ionică Stupescu, puiul desmierdat.

Așa era pe atunci.

Ce e drept, el căpătă și de acasă multe de toate: cărnuri, plăcinte, vinuri și altele, apoi mari sume de bani. Dar, firește, că din toate aceste bietul Ionică nu prea mult se înfruptă, pentrucă avea mulți prieteni, mai vârtos cari îl storceau cum să cade, și așa el acuș ajungea iar la mîncarea profontului cătănesc.

Banii, când îi căpătă... aceia mai întâi ajungeau în mânilor mai marilor săi, unde de regulă și rămâneau, căci bietul Ionică de toți era pedepsit, de toți făcut vinovat și cu vină și fără vină: pentrucă știu, că e fiu avut și tot acuș — acuș capătă bani de acasă.

Bietul Ionică, de supărat ce era mai bucuros le împărția lor totul, numai ca să fie mai blânzi cu el, să nu-l trateze cu atâtea scoverzi cătănești — peste urechi — de cari și noaptea îi sună capul, și să nu-l bage așa des la — „răcoare“.

* * *

Acești doi ani au fost o lume de chin și năcaz pentru bietul Ionică Stupescu! In acești doi ani a

suferit el mai mult de cât ar fi visat în toată viața lui. Dar totuși o mână, de azi pe mâne, căci avea bani!

Mare sumă de bani a stors Ionică din averea tătâne-său, în acești doi ani!

Mare lovitură a căpătat starea lor materială în acești doi ani!

Se poate, că bătrânul Mitrică nu-i trimetea bani la toate cererile lui, dacă mai avea prunci, dar precum știm bine, el nu mai avea, afară de Ionică și Safta — pe nime.

Safta era acum măritată. Trăiește „lumea albă“ cu iubitul ei bărbat! Iar Ionică?... știm cum trăiește!

Bătrânului Stupescu i-se frânge inima, de câte ori capătă epistoale dela unicul său Ionică, și cu atât mai vârtos, căci în acele totdeauna se plângea amar de traiul-și viața lui ca ostaș.

Când ascultă bătrânul Mitrică la cetirea epistolelor dela Ionică, și auzia, că el (Ionică) suferă lovirii peste cap, foamete și închisoare, suspină și plângea cu amar.

Zău, trist lucru pentru un părinte, care are numai un fiu, crescut pe palmă, și când e mare să-l poarte alții după placul lor, și încă să-l și — bată!

Scriindu-i mai departe Ionică, că cu bani mai îmblânzește pe unii și pe alții, ca să nu-l poarte așa fără milă, îi câștigă și trimetea bani, din foc și din apă.

Așa e, când omul are numai un băiat, își dă și sufletul pentru el!

— Ardă-o focul de avere! — își zicea Mitrică adeseori în năcazul său, ce folos, să fie multă acasă, iar bietul meu Ionică să fie bătut și chinuit în locuri străine — de oameni străini; îi voi trimite tot ce va cere, numai să se poată ajutură, că apoi dacă

va veni acasă își va câștiga iară ca om tânăr, căci și eu ca tânăr am agonisit toată averea aceasta.

Așa credea bătrânul Stupescu că se întoarce roata lumii. Așa credea el că va fi Ionică al lui.

VII.

A trecut un an dela cele povestite până aci.

Suntem la sfârșitul anului al 3-lea de cătănie a lui Ionică Stupescu. Așa dară să-l așteptăm acasă, în satul său.

* * *

Era o dimineață răcoroasă din luna lui Brumar. Pe coperișul caselor, la lănceda zare a lunei scăpătânde, lucia groasa brumă ce căzuse noaptea.

Florile gemeau pe pământ apăsate de acest dușman greu al lor, și frunzele cădeau îngălbenite din pomi, lăsându-i ca uscați!

Zorile începeau a se lăși tot mai tare pe pământ; cocoșii cântau din răspuțeri, vestind omenimei că noaptea întunecoasă finindu-și cursul, se duce și în locul ei iar vine ziua luminoasă cu soare călduros.

Dar cântatul cocoșilor curând încetă, căci s'a perdut în sunetul clopotului celui mare al bisericei, care cântă atât de dureros în liniștea dimineții, încât pe toți îi trezia din somn și-i făcea să asculte jalnica lui tânguire.

Într'adevăr tânguire.

E datina pe sate a întrerupe trasul clopotelor după morți mai însemnați, în răvărsatul zorilor. Și atunci, când toată natura e în tăcere, în liniște, sună atât de jalnic rara întrerupere a clopotului, încât ți se pare că plânge, că se tânguie!

Pe când se gătase întreruperea clopotului, la biserică era adunată o mulțime de copii și copile

trimiși de părinții lor curioși, să întrebe de sfăt: că cine a murit astă noapte?

După depărtarea copiilor dela biserică, ca fulgerul străbătū vestea tot satul, că „moș Mitrică“ — a murit.

Această tristă veste a pătruns și înduioșat pe toți oamenii din sat. Toți îl jeleau, toți îl plângeau, că a fost om bun și credincios repausatul Mitrică Stupescu!

Nici nu se făcuse bine ziuă, și la casa cea frumoasă a lui moș Mitrică mai tot satul era adunat.

Și cum să nu se adune toți a vărsa o lacrimă pentru pierderea unui om cum era Mitrică Stupescu, căci pe cei flămânzi i-a săturat, pe cei setoși i-a adăpat, pe cei goi i-a îmbrăcat ș. a.

De dimineața până seara nu auziai alta la casa lui moș Mitrică decât plângeri, tânguiri și: „D-zeu să-l odihnească“. „D-zeu să-l ierte!“

— Sărmane cuscre! — suspină Vasilie Negureanu, — n'avuși noroc să mai vezi pe iubitul tău Ionică!

Safta, sărmana, ea se tânguia mai cu amar, căci ea a pierdut mai mult, a pierdut ce i-a fost mai scump, pe iubitul ei tată.

Plângea sărmana și suspina de gândeai, că i-se despică inima. Și cu ea toată mulțimea!

Cu începerea zilei, a început și Safta cu iubitul ei soț a face cele trebuincioase pentru înmormântarea tătâne-său; a rânduit gropași, au cumpărat cosciug (sicriu), lumini, cârpe ș. a., au trimis după preot, cu un cuvânt ei au făcut totul.

Mâne zi pe 4 oare după amiază, era terminul înmormântării lui moș Mitrică.

Tot satul era în mișcare! Toți se adunară din nou, la casa lui moș Mitrică, să-l petreacă la locul de odihnă, de unde nu se va mai întoarce în veci.

După ce se săvârșiră cele sfinte de către preot și cantor, se ridică coștiugul și se puse pe carul tras de patru boi, și se puseră în mișcare în următorul chip: mai înainte omul cu praporul bisericii, după el băieții școlari îmbrăcați în vestminte albe, apoi învățătorul și preotul, pe urma acestora carul cu mortul, căruia nemijlocit îi urma Safta și după ea în șir lung toți locuitorii satului.

Erau la mijlocul satului!

Preotul se opri în loc, pentru a mai înălța o rugăciune către Tatăl cel ceresc, pentru sufletul repausatului Dimitrie Stupescu.

* * *

Pe ulița de către miazăzi, ce se întinde până în mijlocul satului, unde stăteau cu mortul, venia un călător străin, cu capul plecat la pământ. Obosit de calea lungă, abia mai putea pași.

Fața-i era arsă de căldura soarelui, cămașa-i era plină de praf.

Venind așa cufundat în gânduri, de odată observă că înaintea lui, în capătul uliței e o adunare de popor, o înmormântare.

Ca trezit din somn tresări, apoi plin de curiozitate grăbi înainte cu pași repezi să vadă ce înmormântare e aceea?... Cine va fi mort de-l îngroapă cu 4 boi.

Dar, sărmanul! amar se întristă când un întrebat și răspunse: „Moș Mitrică“ e mort, pe el îl îngropăm acum.

— Ce?... Ce?... Ce spuni tu?... Se poate?... Moș... Moș..., Mitrică... mort... mort... mort... zicând aceste, străinul plin de confușiune se vâri printre oameni până la cosciug.

Toți credeau că e atare sărac nebun și grăbește să capete colaș peste cosciugul mortului, după obiceiul dela sațe.

Ajuns la cosciug și văzând pe Safta îmbrăcată în haine de jale și plângând, străinul își plecă capul pe cosciug și sărutându-l începù a țipă.

Safta văzându-l, a căzut leșinată! Da! căci ea l-a recunoscut!

Era fratele ei Ionică!

Văzându-l Safta și cunoscându-l pe glas, durerea într'atâta i-s'a mărit, încât i-a cauzat leșinul.

Tare e inima omului, și curând se frânge. Această scenă atât de sfâșietoare, a făcut de nou tot poporul să plângă.

Tristă priveliște în mijlocul satului!

Safta fu numai de cât ridicată și dusă acasă.

Lui Ionică i-se deschise coșciugul, să dea și el sărutarea cea mai de pe urmă iubitului său părinte, pe care nu-l văzuse 3 ani.

După aceasta ajutat fiind de alții, petrecu și el coșciugul până la mormânt.

Sărmane Ionică! Aspru te sbiciuiește soartea!
El venia sărmanul, liniștit pe drum, gândindu-se, cum să povestească tătâne-său, despre viața lui ca ostaș în 3 ani de zile. Și iată unde se întâlnește cu tată-său: în mijlocul satului — ducându-l la groapă.

Trei ani de zile a fost Ionică fără tată, trei ani nu l-a văzut!

În trei ani a fost el purtat de mâni străine, bătut și chinuit!

Și după trei ani vine acasă, să se bucure de trai bun lângă iubitul său tată și să-și mângăie sufletul având cătră cine-și povestii întâmplările, prin cari a trecut în trei ani de zile.

Intr'aceste coșciugul fu în cimitir pe marginea mormântului, Ionică îl mai sărută odată, apoi își luă rămas bun dela tată-său, pentru totdeauna.

Sărmanul! abia l'au putut aduce cu sila din cimiter.

VIII.

A trecut pomana lui Moș Mitrică, la care a luat parte toți, câți petrecuseră mortul.

Acum Ionică fiind singur, vrând-nevrând trebui să se apuce de chivernisirea averei, pe care tată-său o lăsase cam încurcată; dar îi era greu, căci el nu se pricepea de loc la așa ceva.

Safta, soră-sa, știind aceasta, îl îndemna continuu la muncă, îl sfătuia să asculte de bărbatul ei, de Pascu, căci e om iscusit și bine deprins în toate lucrurile economice și de gospodărie.

Ionică însă, poate de năcazurile cele multe, ridică numui din umeri, la toate vorbele Saftei.

După o târzie vreme, dacă i-a mai trecut de jale, Ionică își mai veni în ori, se mai scutură de

trândăvia și nepăsarea în care căzuse după moartea tătăne-său și cu ajutorul lui Pascu și al Saftei, își adună toate bucatele acasă și-și întocmi toate lucrurile așezându-le bine pe iarnă.

Intr'aceste trecu toamna cu zilele sale cele frumoase și călduroase, și sosi iarna cu crivăturile ei înspăimântătoare.

Fericit e omul, care își agonisește vara de toate ca să aibă în decursul iernii.

Număi trei luni ține o iarnă, și totuși omului i-se pare că e mai lungă decât un an întreg. Da! căci ea silește omul să șează tot în casă, închis ca în temniță; ea nu lasă câmpului rodirile de vara, pomilor fructele gustoase, florilor mirosul plăcut, ci toate le nimicește, toate le ascunde sub vesmântul ei rece de nea și ghiață.

În decursul iernii Ionică fu adăpostit la sora-sa Safta.

Cu începutul primăverii s'a mutat la casa sa cea frumoasă, de unde trebuia să-și cârmuiască toate lucrurile sale. Cu începutul acestei primăveri se începe o nouă viață pentru Ionică Stupescu.

* * *

Era în sărbătorile Paștilor. Toată lumea cu ou roșu în mâni!

Bucuria pentru învierea mântuitorului Hristos, se vedea în fața tuturor oamenilor.

Frumoase-s serbătorile Paștilor!

N'auzi atunci altceva decât: „Hristos a înviat!“ — „devărat a înviat!“ și — „Hai să ciocnim!“

După amiaz tot satul se adună la biserică! junii și fetele pentru joc, băeții pentru ciocnirea ouălor și alte jocuri copilărești, iar bătrânii și femeile pentru desfătare.

Într'un loc vezi câțiva oameni jos pe iarba verde jucând în cărți „clopul de măc“, în altul junii și fete grupate la olaltă și conversând despre — de ale lor; mai încolo 3—4 neveste mai vechi făcând critică și cârteală asupra unora și altora, după biserică jur împrejur băieții școlari fugând unul după altul. Cu un cuvânt bucurie și petrecere ca în ziua de Paști!

La sunetul muzicii toată junimea se înșiră în horă. Toți jucau cu mare foc. Junii chiuiiau și descântau, iar fetele se legăneau numai ca trestia pe baltă, când o aburează vântul lin.

Cel mai voios între toți se părea a fi Ionică Stupescu. Și fără îndoială, că el jucă cu fata cea mai frumoasă din sat, cu Gheorghina, sau precum îi ziceau fetele: „Zina“.

Aceasta era fata unui bătrân din capătul satului, cu numele Stancu.

Era atât de frumoasă, încât n'a putut scăpa de a fi numită „mândra din capătul satului“.

Bătrânul Stancu avea mare bucurie de frumoasa lui Zina. Una însă-l supăra: Sărăcia! Se temeă bietul bătrân că fiind sărac nu-și va putea mărită fata la timpul său.

Dar frumseța Zinei și în aceasta-l mângăia. Adesea își zicea: „Totuși se va mărită Zina, că de n'are avere, are frumseță rară!“

Și bătrânul Stancu nu s'a înșelat în judecata sa, pentrucă Doamne! Cum mai lăcomesc junii la frumuseță! Nu poftesc ei alta, numai frumseța, să le placă ochilor.

În fata asta, în Zina, se îndrăgostise Ionică Stupescu. Aceasta-i era lui în minte ziua și noaptea. Nu era zi lăsată de D-zeu, în care să nu calce Ionică pragul ușei la casa bătrânului Stancu.

Seara până târziu vorbea cu Zina în pragul porții.

De câteori mergea Ionică la oraș, la târguri, totdeauna aducea ceva cînste Zinei; odată cercei scumpi, altă dată cârpă de mătasă, apoi papuci, ca la doamne, rochii frumoase ș. a. Pe lângă aceea fel și fel de dulceturi, încât gura Zinei era un fagur de miere.

Când mergea Zina îmbrăcată astfel la joc, toți se uitau după ea, toți o priveau și se întrebau: „Oare de unde are Zina așa vestminte frumoase?”

Când era hora încheiată, Zina era între celelalte fete adevărată „Zină”.

Dar cine ajungea să o sărute, avea ce se linge pe buze!

Vestea, că Ionică Stupescu iubește pe „frumoasa din capul satului” se lăși în tot satul.

Vestea aceasta a făcut mare zgomot între celelalte fete din sat, căci mai multe voiau să fie iubite de Ionică Stupescu, la mai multe li-e era lăcomie pe Ionică și averea lui; ba unele se și mâniau foc pe nevinovata Zină.

Mai târziu prinse veste sora lui Ionică, Safta. Și nici că-i venea a crede, cugetă că-s numai vorbe, din gura satului. Drept aceea, ca să se convingă, chiamă pe Ionică la sine să-l ispitească despre adevărul lucrului.

— Tu Ionică! — îl grăi Safta, — drept e ce am auzit eu?... că tu te-ai îndrăgit de fata cea mai săracă din sat, și că voești a o lua de soție?...

Ionică de și știa bine de care fată e vorba, totuși nu voi să înțeleagă, ci o întrebă:

— De care fată îmi vorbești tu?...

— Na! nu te face că nu știi, că doară și eu pot ști — ceeace știe tot satul — că tu iubești pe Zina Stancului; apoi nu vei feri lucrul de mine. Eu îți sunt soră, te iubesc, îți voiesc binele și fe-

ricirea, apoi mi-ar părea rău când tu într'adevăr te-ai hotărî să iai de soție pe o fată care e mai săracă și mai amărâtă în tot satul.

La aceste cuvinte Ionică se supără și rugă pe Safta să nu mai numească pe frumoasa lui Zina „amărâtă“, căci el o iubește din tot sufletul și numai moartea-l poate despărți de ea.

După aceasta luându-și pălăria zise Saftei un rămas bun și — dispărî.

Safta se mâniă foc pentru această purtare față de ea, și-și propuse că va folosi toate mijloacele ca să împiedece căsătoria lui Ionică cu Zina.

Dar — nu i-a succes, căci în toamnă, Ionică se cunună cu Zina.

Mânia Saftei ajunse la culme. Nici la nunta frate-său n'a voit să meargă. Rău se supără femeile, când nu-și pot ajunge scopul propus.

Ea a voit adevărat ca Ionică să ia în căsătorie o fată avută, iar nu o săracă cum era Zina.

IX.

A trecut nunta lui Ionică. Ei era acum om cu nevastă; trăia „lumea albă“.

În toată Dnmineca și sărbătorile mergea la joc de se petrecea cu frumoasa lui Zină.

Erau îmbrăcați cum nu mai era nime în sat. Pe masa lor în toată ziua mâncări de cele mai bune, cu un cuvânt ei trăiau foarte bine.

Aceasta a mers așa vr'o 3 ani. Apoi sau schimbat cursul vremilor.

Ionică a cheltuit mult din ce i-a rămas de tată-său, numai din datorii nu, și acum începea a simți lipsa.

Cu lucrul nu era dedat, apoi nici nu-l pricepea. Toate pământurile de sămănături le dedea în parte,

altora să le lucreze, cari apoi își știau școate partea cuvenită din roduri. Din ce căpătă Ionică, abia putea să trăiască cu frumoasa lui Zina.

Venitul acesta din an în an se micșoră, căci anii nu erau așa roditori, ca mai nainte; prin urmare Ionică fu silită a se mai restrânge în cheltuielile sale, dar aceasta nu-i venea la socoteală, căci îi plăcea a se numi încă „cel mai avut om din sat“.

* *

Într-o dimineață Ionică se pomeniște cu un om în casă. Acesta era un fruntaș din sat. Venise să ceară îndărăt o sumă oareșicare de bani, cu care împrumutase pe tată-său până era încă în viață.

Vestea asta nu-i plăcù lui Ionică; cu toate însă-i promise, că-i va înapoiă banii împrumutați de tată-său, numai să-l aștepte până la toamnă, când își va strânge rodurile de câmp.

Omul, vrând-nevrând, trebui să-i dea un termin. Peste o lună, lui Ionică i-se vestește dela casa comunală, că darea (porția) statului nu-i solvită de 6 ani, și s'a urcat la o sumă foarte mare, deci să caute a o solvi, căci la din contră i-se va vinde averea.

Ionică iarăși cere termin până la toamnă.

Nu peste mult timp, după aceasta, i-se presintă neguțătorul, care pregătise toate cele trebuincioase la înmormântarea tată-său, cu o contă mare și-l provoacă să-i solvească suma ce se cuprinde în contă, căci mai mult nu poate aștepta; destul a așteptat 3 ani.

Lui Ionică i-se sburli părul în cap; dar îl înduplecă și pe neguțător a-l aștepta până la toamnă.

Și acum, după toate aceste, ce făcea Ionică? Nimica!

S'a supărat puțin, dar aceasta curând i-a trecut; căci el îndată și-a aflat modrul de scăpare.

— Am să vând la toamnă o parte de pământ — își zicea el, — și mă voi scutura de aceste datorii apoi mie tot îmi mai rămâne destulă avere ca să pot trăi bine și în liniște.

Mângăiat de această hotărâre, Ionică își continuă traiul său de până aci.

În toată duminica după prânz, mergea la cârcimă, unde își petrecea bine cu mândra lui Zină, și cu alți prietini, până după miezul nopții; firește tot pe contă, căci jupânul Poldi îl primia totdeauna cu mare bucurie.

Când își luă noapte bună, Ionică numai atâta zicea: „Fi bun jupâne Poldi și înseamnă la răvaș în cartea d-tale, că-ți voi plăti odată toată datoria“.

Jidanul era totdeauna mulțumit cu atâta; el însemnă în libelul său, — toate cheltuelile lui Ionică Stupescu.

A sosit toamna, cu terminul lui Ionică de a plăti datoriile. Ce a zis, a și făcut. A vândut $\frac{2}{4}$ pământ, cu prețul căruia se desfăcù de dorași și-i mai rămaseră și bani, pe cari își cumpără vestiminte frumoase șișei și soției sale.

Acum era Ionică și mai voios, căci scăpase de dorași, și avere tot îi mai rămăsese destulă; deci trăia în dragă voie, neocupându-se cu nici un lucru.

Peste câțva timp văzând Safta, că Ionică — frate-său — nu se supune la nici un lucru, că averea rămasă de tată-său scade mereu, și ca să scape de primejdie barem o parte din ea, se duse într'o zi la el și-l provoacă să-i deie partea ce i-se cuvine din averea ce a mai rămas.

Ionică la început s'a opus voinței Saftei, și i-a spus verde 'n ochi, că nu-i va da nimic, pentrucă

ea și-a căpătat partea ei când s'a măritat; dupăce însă Safta i-a spus că tot ce a căpătat ca mireasă, a fost câștigul mânilor ei, și că de nu va voi cu binele, ea-și va scoate partea ei pe calea lezei, dar atunci vor fi și cheltueli... Dupăce lui Ionică îi mai spuseră și alți oameni, că Safta se cuvine parte, se hotărî să împartă averea cu ea.

La aceasta nu s'a așteptat Ionică. El cugetă că Safta — fiind în stare bună — nu va mai pretinde dela el nimica, drept aceea acum s'a mâniat foc pe nevinovata sa soră.

Acum a căzut Ionică pe gânduri grele, căci se simția avisat la lucru. Dar aceasta nu convenia nici de cum cu firea lui. El era dedat să-și petreacă în crăsmă, la jupânul Poldi, iar nu acasă sau la ceva lucru.

Nu mult după împărțirea averei, pe Ionică-l provoacă jidanul Poldi să-i solvească datoria, ce a făcut-o în crăsmă, în restimp de 3—4 ani.

Auziți minune! 3—4 ani a bea în birt pe conto! După cum arată cartea jidanului, suma datoriei face 1000 cor. — pentru Ionică.

Inzădar a zis Ionică, că el n'a beut de așa mulți bani, căci jidanul avea însemnări de pe toate zilele; prin urmare trebuia să plătească!

Dar cu ce? căci bani iarăși n'avea!

Se întoarse deci iară la vinderea averei. Cât se lăți vestea, că Ionică vinde pământ, se aflau mulțime de cumpărători, între cari și sora-sa Safta; acesteia însă îi spuse Ionică, să meargă acasă, că mai bucuros dă altuia cu jumătate preț, de cât ei cu un preț și jumătate.

— Auziți oameni buni! — zicea un bătrân, — sorei sale — de unde poate așteptă să-l recapate iarăși când-va — nu voiește să-l vândă!

Dupăce făcù Ionică târg cu un om, se duseră amândoi la oficiul de carte funduară, pentru transcrierea pământului pe numele noului cumpărător. Dar ce să vezi?... Pe averea lui Ionică Stupescu, ce-i mai rămăsese după împărțirea cu soră-sa, era întabulată o obligațiune care sună despre 1000 cor. împreună cu cametele de vr'o 6—7 ani.

Cetitorul va ști, că aceasta e obligațiunea jidanului Poldi, dată de bătrânul Mitrică Stupescu.

Toate l-au atins trist pe Ionică, dar ca aceasta nu l'a surprins nici odată ceva mai trist.

El de loc nu știa ce obligațiune e aceea?... dar nu numai el, ci nici Safta nu știa, căci bătrânul lor tată nu le-a spus nimic, cugetând că o va solvi el, să nu știe pruncii; ceeace nu s'a putut.

Acum Ionică supărat cum era, se duse la jidan acasă cu rugarea, să destabilizeze obligațiunea — ca să poată vinde averea.

Dar jidanul nu voia, ci o cerea el cu un preț cam mic, ceeace Ionică n'a voit, căci omul cu care se tocmise îi dădea mult mai mare sumă, de cât jidanul.

Acum era rău de Ionică; bani n'avea, averea n'o putea vinde, jidanul îl silia de bani ș. a. Sărmanul! nu știa unde-i stă capul! Voia să ridice împrumut, dar nu căpătă dela nime.

Peste 2 luni se pomenește Ionică, că jidanul Poldi a cerut licitarea averei lui pentru suma cu ce-i datora.

Acum se rugă el și de frunză și de iarbă să-l ajute, dar nu putea nimenea, apoi nici nu voiau, pentrucă știau traiul lui Ionică.

Terminul a sosit — și Ionică n'a avut banii ca să îndestulească pretenziunea jidanului, deci numai

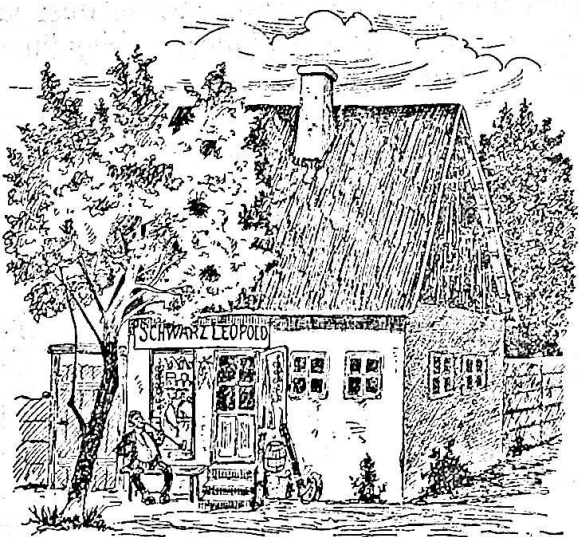
de cât s'a început licitarea averei, pe care a cumpărat-o jidanul Poldi cu un preț, după cum a voit.

Licitanții au fost mai mulți, dar jidanul i-a înfricat, să nu cumpere averea, căci el are atâtea pretenziuni, încât nu se pot toate plăți din prețul averei, și așa neavând alții curaj de a licita, ba se temeau să nu se supere pe ei cumva jidanul, averea, a rămas pe partea lui Poldi.

După aceasta a căpătat termen, ca în 2 luni să se mute afară din casă.

X.

Peste un an de zile, cine trecea pe lângă casa cea frumoasă a lui Mitrică Stupescu, vedea între ferestrele cele mari de cătră stradă o ușe mare, pe

care erau aninate: cununi de ceapă, pacle cu bum-bac, sape de fier, spre vânzare, biciuri de curele, hamuri pentru cai; jos lângă ușă un butoi cu brânză, altul cu unsoare, al treilea cu heringe etc.

Cu un cuvânt, reprezentă o băcănie (ducean) mare.

În ferestrele cele două mari, unde își ținea Safta, când era fată, florile sale, vedea trecătorul: fel de lumini, zaharicale, săpunuri, unelte de scris pentru băieții de școală ș. a.

Iar întrând în lăuntru, nici că mai cunoaște cineva că a fost casa românului cândva!

Împărțirile lui Moș Mitrică nu mai sunt; jidanul și-a făcut alte împărțiri.

În curte spre uliță, și-a zidit jidanul o crâșmă mare și pompoasă, unde se adună tot satul Dumineca și în sărbători.

Acum nu mai erau următorii lui Mitrică cei mai avuți din tot satul, ci jidanul *Leopold Schwarz*.

Pe Ionică Stupescu îl văd oamenii luptându-se cu învățarea lucrurilor, de cari în tinerețe nu i-a plăcut.

El se silește acum din răspuțeri, să-și câștige avere, dar:

„Ce pierzi la tinerețe,
Nu câștigi la bătrânețe!“

Fraților dela sate! luați pildă din istoria lui Ionică Stupescu, lucrați și agonisiți, apoi aceea cruțați bine, căci:

„Numai prin lucru și cruțare
Te poți face gazdă mare!“

9. Regina României.

*Regina României e înger păzitor,
Cu dulce îngrijire privind l'al ei popor.
Cu suflet blând și nobil, cu inimă curată,
Cum rar a fost în lume și va mai fi vr'odată!*

*Regina României e stea strălucitoare,
Ce răspândește raze mult binefăcătoare;
Ce 'naltă la lumină pe cei întunecați
Și tinde mângăere celor ce-s întristați.*

*Regina României e zină creatoare,
Ce 'mpodobește țara ș-o face ca o floare;
Ce 'ndeamnă la lucrare pe toți din țara ei
Și ca model în frunte stă Dânsa cu ai săi!*

*Regina României e mamă crescătoare,
Ce adună lângă sine orfanele fecioare, —
Și dându-le povețe spre 'naltul lor destin:
Mărește viitorul poporului Român! —*

*Români din patru unghiuri, rugați pe Domnul Sfânt,
Să dea viață lungă Reginei pe pământ;
S'o apere de rele, s'o țină 'n fericire,
Ca mulți ani să sporească a Nației mărire!!*

9. 3. 1870. 1870. 1870.

10. Nu cârti asupra altuia.

Lângă o pădure veche, la țarmul unui râuleț ce curge murmurând încoaci și încolo, era o biată colibă slabă și veche, ca pădurea.

În coliba aceasta locuia »Adam și Eva«. *Adam* bărbatul și *Eva* muierea.

Erau acum și ei vechi ca pădurea, bătrâni ca stejarii acoperiți de muschi, și slabi ca coliba în care locuiau.

Adam, în tinerețe era voinic cât șapte și fecior ca opt. N'a avut păreche la cătane. Vorba cântecului:

„Frunză verde siminic,

Nu-i ca mine alt voinic...

Foaie verde liliac

Câte fete-s, toate-mi plac!“

Așa era Adam. Voinic că nu se temea de șapte, și frumos, că-l îndrăgiau toate fetele.

Avea însă Adam și un cusur, adecă un nărav — un obicei rău: cârtea asupra unora și altora și pe drept și pe nedrept.

De voinic și fecior frumos ce era, l-a îndrăgit și stăpânirea pădurii și l-a pus gornic. Ca gornic avea casă.

Adam s'a însurat. Doară gornicia nu putea s'o ducă singur. Trebuia cineva și acasă, să-i facă de mâncare, să grijească de un purceluț, de o văcuță, de

galițe și de câte toate ce se întâmplă pe la casa unui gornic, cum era și Adam.

A făcut deci dragoste cu o fată, nu atât frumoasă dar mult drăgostoasă. Frunte lată — desfătă, sprâncene late îmbinate, ochi negri ca mura, buze roșii ca ciresele, — încolo nasul cam grecesc, fața de un tip cam lung, îi știrbeau ceva din totala frumuseță.

Adam însă a trecut repede peste aceste neajunsuri, căci el se ținea tot de zisa cântecului:

*»Frunte lată desfătă
Face casă luminată;
Pentru ochi ca murile
'Ncunjărai pădurile;
Pentru ochi ca mura neagră
'Ncunjurai pădurea 'ntreagă;
Pentru sprâncene 'mbinate
Umblai lumea jumătate».*

Cu aceasta s'a împăcat și Adam când a dat de Eva. Incolo vor fi ele toate bune, își gândea Adam.

— Vom trăi întocmai ca Adam și Eva în rai — zicea Eva la rândul ei.

* * *

Adam și Eva erau din prunci gemeni. Și Adam se născuse de odată cu o soruță, și Eva de odată cu un frățior.

Eva, sora lui Adam se măritase cu un anume Petru din alt sat, iar Adam, frățiorul Evei se însurase cu Florica din satul vecin, unde s'a și dus de ginere.

La poporul nostru sunt dese nașterile gemene. Și har Domnului, nu-i nici un rău în aceasta, de și mulți se sperie de frumosul spor.

Pe cât de mult ne bucurăm când cetim în istoria Romanilor, dela care avem și noi obârșia, aflând că

Rea-Silvia, flica lui Numitor, cea osândită de volnicul rege-unchiu Amuliu, a născut doi gemeni dela Zeul Marte, pe Romulus și Remus, lăptați apoi de o lupoaică, — tot atât de mult trebuie să ne bucurăm și când aflăm, că până azi la Români se întâmplă adeseori naștere de gemeni. Destul că Adam și Eva au ajuns căsătoriți.

Trăiau bine și fericiți în tinerețe. Dumineca și în sărbători, când se odihneau, își povesteau cu drag unii altora, cum au ajuns ei să moștenească numele lui Adam și Evii, și cum au ajuns să trăiască fericiți, tocmai ca ceia în rai.

Așa a fost în tinerețe. De copii n'au avut grije, ci i-au lăsat de capul lor, tocmai ca Adam și Eva pe Cain și Avel.

Avere nu și-au strâns, pentrucă doară ei trăiau — ca în rai.

Tinereța s'a dus. Și cu ea toate, afară de sărăcie bat-o focul — s'o bată, că ea se leagă de om, ca scaiul de oaie.

Imbătrânind Adam și Eva, stăpânirea i-a dat afară din slujbă și a pus alt gornic, iar voinic și vrednic de lucru și de alergat prin pădure.

Lor, lui Adam și Evei, fiindcă nu-și agoniseră nimic, le-a dat de locuință o colibă slabă din marginea pădurii, lângă un râuleț, ca să aibă aproape si lemne de foc și apă de beut, iar pentru mâncare trebuia să le dea noul gornic din plata sa, tot a zecea parte. Acum tot omul știe că:

»Cine 'mparte, parte își face!«

Așa și noul gornic, le trimetea parte, cât el voia și bătrânii trebuiau să primească.

* * *

Ajunși ei în starea asta, căzuți — așa zicând din rai în iad, au început a cârți asupra unuia și altuia, dar mai mult asupra strămoșului Adam și Eva, a căror nume-l purtau; că de ce au păcătuit ei, că de ce a mâncat Eva din pomul oprit, adecă de ce s'a lăsat înșelată de șârpe, sau — de pofta nesățioasă, — că de ce a ascultat Adam de Eva și a păcătuit și el, și așa se certau mereu:

Moșul; Ba așa-i babă, tu ești de vină, tu și vița ta muerească, că de nu era Eva să îndemne pe Adam n'ar fi păcătuit, dar voi... voi... când vă puneți voi în capul omului — potop și perire!... Așa... așa... tu horhună blăstămată!...

Baba: Ba nu-i așa, măi moșule, că nu noi, ci voi sunteți de vină, voi și Adamu vost. Voi pururea vă lăudați: că voi purtați pălăria, voi aveți mustețe, voi sunteți mai mari, voi porunciți... De ce a ascultat dară Adam de muere, de Eva, de ce nu i-a dat o palmă când a văzut-o la pomul oprit, s'au măcar când l-a îmbiat cu un rod din pomul oprit, ci a primit și el plin de lăcomie și de dor — de a ști toate, și a mâncat — a păcătuit. Și voi sunteți buni, moșule, nu-mai de gură, dar la adecă-te vă lăsați duși de nas — ca ursul. Când o femeie vă place, atunci nu mai știți nici voi ce-i „pălăria“, ce-i »mustața«, ce-i *cinstea bărbătească*, ci mergeți orbiș la perire, săriți în abis, ca pițigoiul iarna în bostan.

Moșul: Taci tu horhună blăstămată, că tu m'ai îndemnat la petreceri, tu ziceai, că acolo merge toată lumea, numai noi nu mergem; tu să mergem la nuntă, la birt, la câte toate...

Baba: Tu ești de vină, de ce ai ascultat, că tu te băteai pe piept: că porți pălărie, ai mustețe, tu câștigi, tu...

Moșu; Taci, că te zugrum...

Și era p'aci — p'aci, să-i sară moșul babei în grumaz, de nu se auzia venind cu alai și cu tropot mare o căruță domnească cu patru cai, care tocmai la colibă se oprise, ca să dea cailor apă.

Moșul cu baba se certau mereu. Domnul din căruță i-a auzit și a intrat la ei.

— »Ce vă certați moșule?« — grăi Domnul.

— »Da, ian uită Domnule, n'avem ce ne trebuie, perim de foame, și toată vina o poartă scoaba asta de babă; ea și Eva, care a mâncat din pomul oprit, și pentru păcatul ei a fost pedepsit și Adam — și scoși afară din rai, la sărăcie și polomidă... Și tot așa o ducem și noi, urmașii lui.«

— „Auzi babo, ce zici tu la astea?« întreabă Domnul.

— »D'apoi ce să zic D-le, țină-te D-zeu cu bine și cu sănătate, decât aceea, că n'are moșul drept, că de a păcătuit Eva, nu trebuia să păcătuiască și Adam. El era bărbat mai bătrân și mai cu minte, n'a trebuit să se ia după Eva cea mai ludă“.

— »Și tot pe *tema*, asta vă certați? întreabă de nou Domnul.

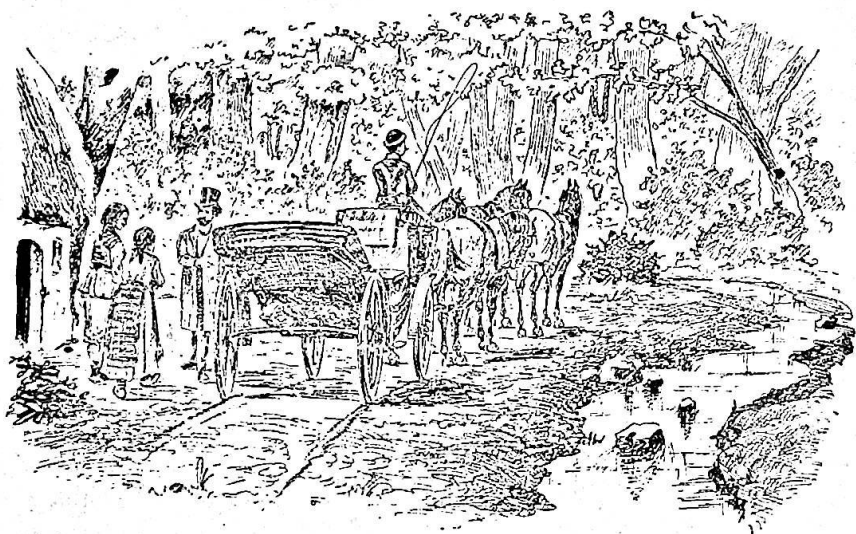
— „Tot mărite Domnule«, — răspuseră de odată și moșul și baba.

— »Bine! Dar vreți voi să trăiți ca Adam și cu Eva în rai?«

— „Vrem!“ răspuseră amândoi.

— „Apoi bine, zise domnul, dacă vă prindeți amândoi că veți asculta, și nu veți păcătui ca Adam și Eva, eu vă duc acasă și vă țin ca în rai. Veți avea tot ce vă dorește sufletul. Dar o poruncă vă pun și eu, cum a pus și D-zeu lui Adam și Evei — și deci încă odată vă întreb: veți asculta ori nu?«

— »Ascultăm, ascultăm!« strigară voioși moșul și baba. Și se urcară cu Domnul în căruță.

Ajunși acasă, Domnul i-a suit în pălat, le-a dat locuință frumoasă, haine, mâncări, băuturi, servitori cari să-i ducă unde vreau, cu un cuvânt ei aveau de toate ca în rai! Domnul casei în toată dimineața intra la ei, punea ceva sub o oală întoarsă cu gura în jos, le spunea să nu caute acolo, și să nu se prinză de oală — ca de pomul cel oprit — și apoi se ducea în treaba lui, până mânezi dimineața.

Așa azi, așa mâne, așa în fiecare zi dearândul.

Dela o vreme baba, dupăce se dedase bine cu traiul bun din rai, și uitase de sărăcia din trecut, zise către moșul:

— »Măi moșule, oare ce bagă Domnul nostru în fiecare dimineață sub afurisita aia de oală? . . . Auzi, cum sună!...

— »Taci, dracului, tu babă slabă, ce ai acolo, nu sti ce ne-a spus Domnul?... Caută-ți de treabă!»

— Bine, bine, — zice baba — că nu zic eu să luăm ce a pus el acolo, ci uite, eu ridic mereu oala,

iar tu te uiți cu un ochiu, să vezi ce-i acolo, apoi lăsăm oala jos — și nu ne știe nime».

Așa azi, așa mâne, și săptămâni dearândul, până s'a dat și moșul cu vorbele, și într'o bună dimineață s'a pus pe foale, a îndesat latul cuțitului sub oală și voind s'o ridice, i-a tremurat mâna și a răsturnat-o. De sub oală a fugit prin odae un șoricel. Moșul cu baba după el, să-l prindă, să-l bage iar sub oală... fug încoace... sar în colo... fac tropot și sgomot... De odată se deschide ușa și pe prag se arată Domnul strigând aspru:

— Ce-i aici?...

Moșul plin de spaimă: »Baba m'a îndemnat, — eu n'am voit! Ea-i de vină!«

Baba: »Moșul a răsturnat oala, eu nici nu m'am prins de ea. El e de vină!«

Domnul: »Ticăloși și neascultători ce sunteți!
Voi ați cârtit asupra lui Adam și a Evei — și iată
nici voi n'ați ascultat. Afară din olatele mele; napoi,
la coliba voastră!! La sărăcie și la polomidă!!

•Nu cârti asupra altuia, când nici tu nu ești mai bun!

11. Popa Plaşa.

Dumnezeu să-l ierte! A murit. S'a mutat și el la cele vecinice, pe urma moșilor și strămoșilor noștri, ca după lupta și faptele săvârșite cu cinste și omenie în o viață întreagă de om, să-și doarmă în tihnă somnul odihnei de veci.

Pe cât de dulce îi cade muncitorului, după greu-mântul coasei sau a plugului, odihna de noapte, pe atât de dulce și mântuitoare îi vine moartea omului drept, care în viață și-a făcut datorințele, la cari a fost pus.

Oamenii se tem de moarte. Dar bine să ne însemnăm, că numai aceia se tem, cari nu o pot aștepta cu inima liniștită, și cu sufletul mângăiat, câtă vreme nu și-au împlinit chemarea pe pământ și lasă după sine lucrurile în neorânduială. Unii ca aceștia nu pot avea moarte curată, nici somn lin în mormânt.

Popa Plaşa nu se ține de aceștia. El și-a făcut legea pe pământ: cât a trăit a muncit cu cinste, a propovăduit cu glasul prorocului, cu mână tare și cu braț înalt cuvântul Domnului, a sădit în inimile credincioșilor săi iubirea de Dumnezeu, de sfânta maica noastră biserică, de neam și de limbă. Era preot adevărat și Român înflăcărat.

Așa popă era, Popa Plaşa.

*

Frumoasa »Podgorie« a Aradului să întinde în linie miază-noapte-miază-zi, cam dela lunca Crișului, de pe la Boroșineu până spre Radna-Lipova.

Un șir frumos de sate și orășele sunt zidite pe linia aceasta, la poalele frumoaselor dealuri plantate cu viță și pomi. Locuitorii sunt peste tot Români.

Cam cătră capătul liniei din spre miază-zi, între satele frumoase și curat Românești *Cuvinul* și *Minișul* se află orașelul *Ghioroc*.

Locuitorii acestui orașel sunt mestecați: Români cu Unguri. Mai târziu Ungurii au mai adus aici și o colonie de Ciangăi de prin risipiturile Bucovinei.

După religione Români sunt mai toți ortodoxi.

La aceștia era păstor sufletesc popa Plașa.

Puțini la număr, cum erau Români din Ghioroc, nu-și puteau ținea și învățător, ci popa Plașa era și în școală. Aici făcea el minuni. Fiind cam greu de auz, copiii se dedaseră a răspunde aspru, rar și respicat, în cât nu era la ei în gură o vorbă, să nu o înțeleagă cineva.

Examenele dela școala lui popa Plașa în scurtă vreme au ajuns a fi vestite în protopopiatul întreg.

Protopopul Șiriei, vrednicul George Popoviciu, ca inspector școlar, a strâns într'o vară pe toți dascălii și zicându-le: »Haideți, să vedeți voi, ce face în școală un popă surd«, — i-a dus pe toți la examen.

Și învățătorii au rămas încântați de frumosul examen din școala lui popa Plașa, unde băieții răspundeau cu curaj cătănesc, și toată școala ți-se părea o mașinărie vie!

*

Popa Plașa nu era dintre acei preoți, cari după școală și slujba din biserică șed acasă. Nu! El în timpul liber se preumbla până la unii și alții dintre credincioșii săi.

Înainte de a intra la cineva, mai întâi se uită (privea) cu deamăruntul peste grădină și curte (ocol), și dacă observa ceva neorânduială, nu zicea omului nimica, ci se făcea ca și când n'ar fi văzut nimic ce să nu-i placă, — și vorbea cu omul despre alte cele.

— »Bună ziua! frate Dimitrie, zise odată intrând la unul în casă. Dar unde e școlarul meu Pătruț? Am venit să-l văz, că-mi place de el, e prunc bun și ascultător. Dar să aveți și voi grije de el pe acasă. Să-l puneți în toată seara și dimineața să se roage lui Dumnezeu așa cum îi învăț eu în școală«.

Căci numai așa, dacă vom lucra mână în mână pentru binele și fericirea lor, vom putea crește din ei Români buni, creștini adevărați și oameni de omenie.

— »Dar să vezi, frate Mitre, am o rugare, de a-i fi bun să mă ascuți.

— »Cum nu, Dle Părinte. Foarte bucuros, spune-mi numai ce poștești?...

— »Să mergi te rog în satul vecin, în Cuvin, la Nenea Vasilie a Brădineștilor, și să-l întrebi nu cumva are paie de vândut, că mi-ar trebui o cocie! Știi unde șede?...

— »Știu, știu, și merg bucuros, mâne dimineață.

— »Mergi dară, rogu-te, dar griji, ocheste roata prin curte, grădină, dute la paie, să vezi bine stau?... Apoi venind să-mi spui ce părere ai despre casa și rânduiala omului acela.

*

Mâne zi la amiaz, Mitru vine dela Cuvin și spune părintelui Plașa ce a isprăvit.

— »O! Părinte! Ce rânduială la omul acela. Așa nu mai vezi curând la »țărani« nostri. Așa curățenie prin ocol (curte-avlie), de n'ai găsi o aschie de lemn

aruncată ici-colea, ori vre-un cocean, tuleu de cucuruz, nici să dai un galbăn.

Lemnele de foc, toate tăiate cu ferezul, despicate cu toporul și clădite ca pe linie. Mult m'am mirat Dle părinte de așa lucru frumos, la o casă țărănească. Așa lucru frumos numai la un neamț am mai văzut odată în Glogovăț.

— »Na, vezi, fătul meu, mă bucur — zise preotul — că te-am trimis la un om unde ai putut vedea așa lucruri frumoase. Acum te pune de fă și tu așisderea, și îndeamnă și pe alții să facă așa, ca și la casele voastre să fie asemenea curățenie și rânduială frumoasă, nu numai la nemți, că vezi fătul meu, noi suntem la oraș, unde vin mulți oameni de ai noștri, și mai ales străinii, apoi întorcându-se pe lângă casele noastre, să nu ne zică că suntem Români leneși și destrăbalați, cu gardurile sparte, cu casele descoperite pe vârf, cu hornurile rupte, ușile fără încuietori, ocolul plin de lemne împrăștiate, de-ți frângeră gâtul nebagând bine de seamă, și altele multe de toate. Nu putem fi toți oameni bogăți, dar curățenie putem, și trebuie să ținem, ori cât de sărăcuți am fi. Pentru că unde este curățenie, acolo este și sănătate, iar sănătatea e cea mai mare bogăție!

Mitru asculta cu luare aminte și din când în când se cam roșiă la față, căci cele zise de părintele toate se potriveau la el: gard spart, casă rău acoperită, ocol plin de gropi și de lemne aruncate...

*

Odată se întâlnește popa Plașa, în piața Ghiorocului, cu Nenea Vasilie din Cuvin, și isprăvindu-și lucrurile din vorbă în vorbă, Nenea Vasilie îl întrebă:

— »Domnule Părinte! Fi bun spune-mi: cum crezi că e pe cealaltă lume?«

— »Pe cealaltă lume, frate Vasile, e tocmai ca pe această lume, ca aici pe pământ.

— »Uite, cine păzește poruncile lui Dumnezeu, și ale stăpânirii, se mulțumește cu agoniseala sa, trăiește în pace cu familia și cu vecinii săi, cinstește pe cei mai bătrâni și primește sfaturile lor, nu lăcomește la avutul altuia: unul ca acesta e și aici ca în rai; celce nu face acestea, adecă cine nu ascultă de »Glasul Domnului« care strigă în inimile tuturor: »veniți de luați toți Duhul înțelepciunii, Duhul înțelegerii, Duhul temerii de Dumnezeu...« ci caută zavistie, ură, pismă și dușmănie, se lapădă de Dumnezeu și de oameni, ucide, fură, joară strâmb, unul ca acesta și aici pe pământ e ca în iad: ajunge în pușcărie, în fundul temnițelor și mai la urmă la spânzurătoare. — Nu e acesta iadul rușinei și al nefericirii pe pământ?...

Frate Vasilie! Când eram și eu tinăr, în plăcea să mă port frumos, țințoș, să mânânc bine și să am haine pururea întregi, noi...

Dar aveam un moș cu minte, care văzând ce fac, m'a luat odată la sfat; și sfatul acela nu-l voi uita cât trăiesc. Ascultă-l:

— »Măi băiete, nu așa se trăiește în lume. Poartă în tinerețe haine mai vechi și mai slabe, măcar să fie și urâte, că ești tinăr, și tinerii sunt frumoși, ori cum să fie îmbrăcați la lucru.

Dumineca mai merge, și la sărbători dar în zile de lucru, peste săptămână nici de cât.

Strânge și cruță la tinerețe, ca să ai la bătrânețe, să poți purtă tot haine întregi și curate. Că atunci ești urât și prost de bătrân. Apoi de mai ai și haine urâte și proaste, te rād — până și copiii.

Nu pune grăsime după cap (gât — la ceafă) la tinerețe, adecă nu mânca și trăi în tîndăvie când

vrednic ești de lucru, ci fi slab, dar vânjos și sănătos ca voinicul muncitor, — altfel și grăsimea din tinerețe scade la bătrânețe, și lasă în urma ei o piele sbârcită, plină de crețuri și brazde nepotrivite cu frumuseța omului.

Muncește în tinerețe, ca să fi gras la bătrânețe. Cap alb, obraji rumeni și plini, pele netedă și fără crețuri, haine întregi și curate, iată frumuseța bătrânețelor!

De sfaturile astea m'am ținut eu în toată viața. Țineți-vă și voi!

* * *

Unui om i-a dat Dumnezeu copii. Aceștia cresc și ajung vrâsta școalei, dar părintele lor, în loc să-i trimită la școală, să-și agonisească învățatură, să-și lumineze mintea, ca fiind apoi oameni mari, să poată umbla ca »fiii luminii« după zisa Apostolului, el îi împarte astfel: unul la viței, altul la porci, fata la găscuțe, pe cei mai mici îi lasă acasă s'o grijească; — iar ei de regulă dau foc casei! Pentru ce face un părinte unele ca acestea? Pentru că-i lipsește: »*Duhul înțelepciunii!*«

Un părinte moare. Rămân după el patru frați. Aceștia, pentru o coadă de vacă, o șirinculă de livadă și o colibă de căsuță, câștigate de părintele lor cu multă trudă și osteneală, se învrăjesc, se împoacă în patru părți, încep proces asupra moșiei, care se gătește de regulă cu trecerea moșiei în mâni străine, și ei rămân în munca iadului aici pe pământ. Pentru ce? Pentru că n'au ascultat de »Glasul Domnului«, că n'au luat »*Duhul înțelegerii*« în inimile lor!

Un om vede la altul o părechie de boi, cai, ori o sumă mai mare de bani, câștigate toate pe cale de cinste.

Ce gândești, frate Vasilie, că doară unul ca acesta își bate capul cum să agonisească și el asemenea? Nu! Se lasă înșelat de lăcomie, și începe a țese planuri diavolești; și atâta umblă în calea rătăcirii, până unul fură boii, altul caii, al treilea îl omoară, pentrucă altcum nu poate lua banii dela el.

Pe un hoț îl prind azi jandarmii, pe celalalt mâne, pe ucigaș poimâne și toți ajung pe pământ în focul Ghenei, pentrucă n'au primit în sufletul lor »*Duhul temerii de Dumnezeu*«, ci au lăsat, ca în locul acestuia să se sălășluiască întru ei *ispita diavolească* și negrul păcat!

Dar se apropie amiazul, frate Vasilie și trebuie să mai vedem și de alte afaceri.

Acum cred că ți-am răspuns la întrebarea: »Cum e pe cealaltă lume« — și m'ai priceput întru toate!

»Sănătate bună!«

— »Mulțumesc frumos, Dle Părinte, și te rog să ne mai spuni și de altădată sfaturi de acestea frumoase și folositoare!«

Așa vorbea Popa Plașa cu țăranii.

Dumnezeu să-l ierte!

12. Bețivul îndreptat.

— Nuvelă. —

I.

— »Mamă, mi-e foame!« strigă ca dintr'un gât patru copilași galfezi și zdrănjuroși.

— »Tăceți dragii mării, că mama vă aduce de mâncare«. Și în ochii femeii sbuciumate se ivesc lacrimi amare.

— Tu Petre, grijește de copii până rentorc.

»Oh! Doamne sfinte, ce va fi de voi!« oftă femeia și se ridică să plece după o bucășică de pâne dela vecinii miloși.

Într'acest moment, trânteste cineva ușa de se clatină din țâțâni, și să ivește o figură însălbătăcită răcnind asupra casnicilor.

Copii se ascund după cuptor și-și înădușesc răsuflarea, iar femeia îl oprește cu cuvintele:

— »Până unde-i mai duce-o neomule?«

Bărbatul își ridică pumnul și biata femeie scapă cu viața din mâinile groaznicului bărbat.

II.

În satul Pârlești, se certau în birt oamenii pe întrecute. Știți, ca la birt. Din ceartă apoi negreșit se nasc capete sparte, mâni și picioare frânte, coaste sdrobite și sănătate zdruncinată. De multe ori viață stânsă. Pentruce toate acestea? Pentru o beătură

spurcată și falsificată. Sgomotul din birt de regulă iese la stradă, unde atrage tot satul cu mic cu mare. Apoi să vezi tablou: muierile se amestecă să-și scoată bărbații și se trezesc cu părul despletit, pruncii strigă ca din gura șarpelui după părinți, și ajung pe sub picioarele mulțimii... Iată ce face birtul!

În satul Pârlești locuia și Toader bețivul, cu nevastă-sa Mărie.

De era cineva în birt, de nu era, Toader vecinic acolo eră.

Mărie, sermana, cu copilașii acasă lucră, muncia de se prăpădea, ca să-și țină căsuța în cinste și omenie, și pruncii în curățenie. Toader cât câștiga cu 2 boi cu carul tot în birt lăsa. De aceea biata Mărie îl muștra în tot chipul, doară-doar l'a aduce la cale. Dar ai pe cine? Toader-Toader rămâne — și s'a isprăvit! Vorba ceea:

»*Eu îl chiem la bine,*

»*El fuge de mine!*«

Novela noastră se începe cu o tristă priveliște a urmașilor bețivilor.

III.

»Ce să mă fac sfinția Ta, — zise Mărie către bunul său duhovnic, la care fugise de groaza lui Toader, — ce să știu face, părinte să aduc pe Toader la brazdă, că uită sfinția ta, avem patru prunci, și azi mâne rămânem pe drumuri, că el ce câștigă, și ce mai câștig și eu, tot bea și cheltuește la birt... și apoi tot cu frica morții sunt«.

Și plângea biata Mărie, de ți-se despică inima văzându-o aproape de marginea prăpăstiei.

Femeile bune sunt adevărați îngeri păzitori pentru oameni pe pământ!

Ele dela leagăn și până la mormânt sunt povătuitorii și îngrijitorii noștri.

Femeia bună este flacăra iubirii și vetrei casnice, este leagănul viitorului, este școală și altar. — Unde se roagă copilul cu mai mare evlavie, cu suflet mai înălțat, ca la altarul, la sinul mumei sale?

Omul, aruncat în »Marea vieții« s'ar pierde dacă o mână drăgălașă și iubitoare, nu i-ar veni într'ajutor, mâna femeii. »Bărbați, cari ați găsit o femeie iubitoare și de omenie, un înger păzitor, îngrijiți cu iubire această comoară, carea prețuește mai mult de cât aurul Californiei!« — Așa zice un învățat român.

Și gura lui adevăr grăiește.

Destul că Mărie se plânge înaintea preotului, și desfășură toate faptele rele ale lui Toader, îndărătnicului ei bărbat! Preotul stă uimit de cele ce aude, că de, știa că Toader e un bețiv, dar nu credea ca să ajungă, până unde-i povestise biata Mărie!

— »Mărie, fătul meu, zise preotul, liniștește-te, că voi chema soborul și vă vom ascultă pe amândoi.

Abia a părăsit Mărie casa preotului, și acesta îngrijat de soartea tristă a unui fiu rătăcit, numai de cât convocă soborul: pe al doilea preot, pe bătrânul învățător și încă pe moș Florea, episcopul bisericii, încărunit în cinste. Și trimite crâznicul după Toader și Mărie, care așteaptă la sorăsa citarea, căci acasă nu cuteză să meargă de groaza bărbatului.

IV.

Soborul era întrunit la școala confesională. — Mărie venise mai nainte să-și spună jalba.

Să încep sfaturile și toți își bat capul, fel și chip: cum, după ce plan și în ce formă s'ar putea mântui dela rău și perire, o biată familie românească, ajunsă la nefericire în urma uricioasei patimi a beției lui Toader.

Într'acestea cineva bate la ușă. Toți privesc cu sete să vadă pe Toader. Ușa se deschide și într' fratele lui Toader, Mitru, care chiar în ziua aceea ajunsese dela cătanie, împlinindu-și 3 ani de serviciu, cu cinste și omenie! Ajunsese până la rangul de

sergent. Și asta e frumos dela bravii nostri feciori-ostași!

Toți se minunară, văzând pe Mitru. Mărie îi cepu a plânge! Da, căci inima ei simțitoare se bucură mai mult, știind că bunul ei cumnat, Mitru, îi va apăra persoana de furiile lui Toader, și îi va ajuta la delaturarea nevoilor, ca să facă din Toader om de cinste!

— „Bine ai venit, Mitre, grăbiră toți a-l salută și a-i strânge mâna. Da cum ai petrecut, ce noutăți ne-ai adus de pe acolo... și câte și mai câte întrebări pun oamenii la astfel de ocaziuni.

Mitru răspundea tuturoră ca un cătană!

— »Dapoi toate ar fi bune, și ar fi cum ar fi, numai pe aici pe acasă, văd că nu-i bine!

Chiar în marginea satului m'am întâlnit cu baba Marta, și mi-a povestit de mi-a acrit inima. Știi D-voastră, când încep babele!... ba că Toader a băgat pe Mărie în cuptor și i-a dat foc, ba că a sfășiat-o cu oșitul, că i-a scos ochii, și mai știe Dumnezeu câte! Scăpat de baba Marta, dau de mătușa Floare! Aceasta îmi zice: Mitre, dragul mătușii, fugi iute acasă, că la voi e rău: frate-tău Toader a țapat pe Mărie în fântână; alta, că Mărie de năcaz s'a spânzurat... Numai Moș Ilie, precum văd mi-a spus ade-vărul, când mi-a spus să vin drept la școală, că Mărie e aici, și că s'a întâlnit cu crâșnicul, carele i-a spus că merge după Toader să-l aducă aici, doară va face soborul pace și liniște între dânșii.

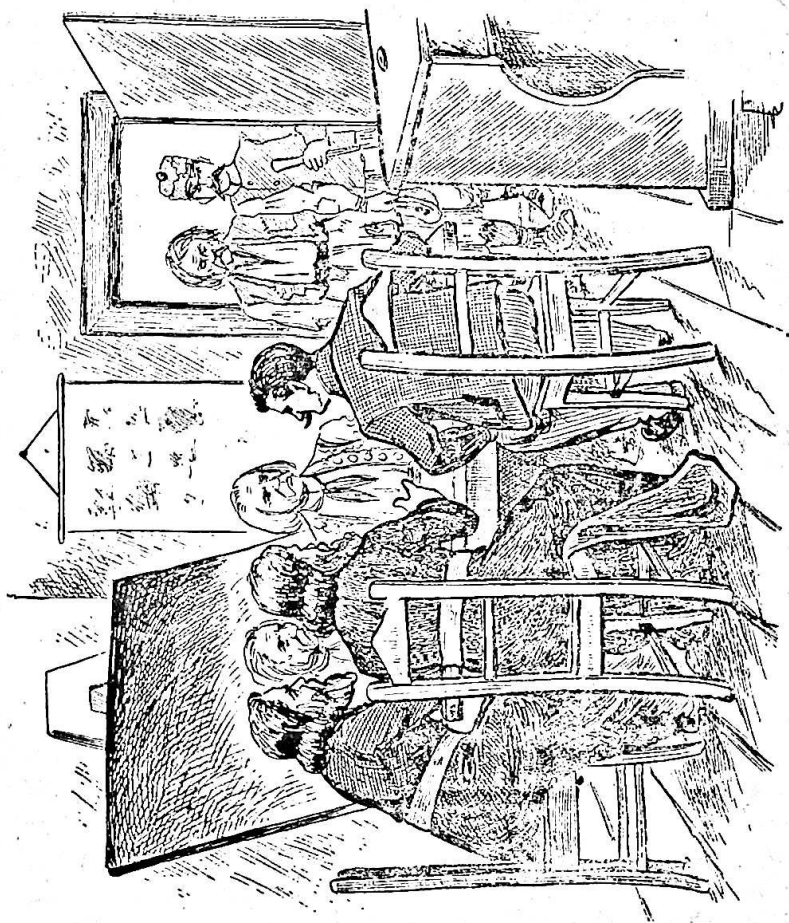
— »Așa am ajuns, iată, cum mă vedeți — și am ținut drept aici!«

— »Dar slabă și istovită ești tu dragă soră Mărie!«

Mărie răspunde plângând:

— »Da, cum să nu fiu, frate Mitre, că de trei ani de când te-ai dus tu, eu mai multă bătaie de căt

pâne am mâncat! Dar să vezi pe Petre, pe Zamfira, copiii, pe cari tu îi aveai în atâta drag, să-i vezi Mitre, că sunt salbatici de jumătate! Și Mărie plângea, în plâns află mângăiere. Plânsul stămpără inima omului năcăjit.

V.

Vine crâsnicul cu Toader. Ulița plină de copii ca totdeauna, când se întâmplă câte o priveriște. Când

Întră Toader înaintea soborului, Mitru se sperie de el, și nu-i venea a crede să fie fratele său atât de prăpădit. Părul pe cap sburlit, negrijit, hainele sdremtoase, fața pălită și bucedă de atâta beătură, ochii tulburi și crunți, căutătura sălbatică... Cu un cuvânt Toader era tipul cel mai prost, la care te duce beția.

Preotul îi ține o predică, care l-a înmuiat pe Toader până la plâns, al doilea preot urmează cu muștrările. Apoi îi arată prăpastia în care se aruncă pe sine și familia sa.

Asemenea i-a vorbit la suflet dascălul Nicolae, arătându-i că ce păcat strigător la cer face el negrijind de creșterea pruncilor, neîmplinindu-și datorința de părinte crescător! I-a mai vorbit apoi moș Florea și fratele său Mitru, care plângea de atâta risipă făcută în avere, și de jalea Măriei și a pruncilor ajunși la așa stare ticăloasă.

Toader a rămas zdrobit de soarta ce i-o zugrăviseră membrii soborului, și la rugarea fratelui său Mitru, a făgăduit înaintea tuturor și s'a prins că va ascultă întru toate de nevastă și de Mitru, iar aceștia l'au asigurat că vor nisui din toate puterile ca să reparaze și să aducă la rânduială bună casa și familia.

VI.

La trei săptămâni, Toader cu fratele său Mitru au părăsit satul și s'au dus amândoi ca să lucreze la clădirea unui nou drum de fier, pe valea Murășului, unde aveau câștig foarte bun, unul cu carul, celalalt cu mâinile! Pe trei ani s'a legat Toader și Mitru să lucreze la clădirea aceluia drum. Și trei ani Mitru n'a lăsat pe Toader acasă, ci i-a purtat el de grijă. Din banii câștigați, Mitru trimetea acasă la Mărie partea cea mai mare; iar ei trăiau mai pe subțirel. Mai dădea el lui Toader din când în când și beătură

dar nu ca să se îmbete. Și Toader nu se îmbătă, fiindcă banii erau la Mitru; și de credit pe acolo nici vorbă pentru Toader!

După trei ani, Toader și Mitru s'au rentors acasă voioși, sănătoși și bănoși.

Tot satul s'a mirat văzând pe Toader îmbrăcat curat, cu căutătură blândă, față rumenă și veselă, și ochi limpezi. Da, prin lucrul cinstit și întins și cumpăt în mâncare și beutură, Toader și-a recăștigat puterile și sănătatea perdată prin beție.

Acasă a aflat totul în rând: casa văruiată frumos și îngrădită cinstit, copiii veseli și duși la școală, nevasta în puteri bune — și averea scăpată de o gramadă de datorii.

Peste scurtă vreme s'a însurat și Mitru, luându-și de nevastă o fată de treabă și lucrătoare.

Acum s'au pus toți pe lucru bărbătește, și nu peste lung timp averea era curată de datorii.

Pe Toader nu-l mai vedea nimenea la birt, ci acasă cu Mitru, mâncând și bând cumpătat!

Tot satul s'a bucurat de îndreptarea lui Toader.

Iar biata Mărie, în fiecare zi rostea un »Tatăl nostru« și o »Născătoare« de bucurie, că bețivul ei s'a îndreptat și a intrat în șirul oamenilor de omenie.

13. Păcală la drum.

*Păcala nostru, om vestit
De snoave și de cheșuit, —
După ce a mai gătat
Cu trebșoarele prin sat,
S'a-socotit să mai meargă,
Să mai facă câte-o treabă,
Și pe la alți cunoscuți,
Popi creștini și dăscăluți.*

*

*Dar singur nu prea mergea,
Ci cu sine mai ducea
Și pe moșul Văsălie,
Om cinstit, de omenie,
Căruntit în »ctitorie«!
Și »ctitorul« Văsălie,
Iubitor de veselie,
La vorbă se potrivea
Cu Păcală, și-i plăcea
Să asculte
Glume multe;
Deci bucuros se ducea
Cu el pe unde-l poftea! —*

*

*»Măi slugă, măi Pintilie
»Fugi după moș Văsălie,*

» Spune-i să vie la mine,
» Să-i dau o veste de bine.
» Înțelesu-m'ai voinice?...
» Un pas colo — altul ice!«
Moș Văsălie sosește,
Cu Păcală se 'ntâlnește
Și după cum se 'nțeleg
Amândoi, drumu-și aleg
Fără doar — șiocoliș
Tocmai cătră Pauliș!
C'acoloi vinul curat,
Din care dac'ai gustat,
Colea pe când te »trezești«,
Tot apă rece poștești!
In acel sat minunat
Este și-un popă 'nvățat
Cărui-i place
Glume-a face,

*

Se pun amândoi la cale
Și-o iau pe Murăș la vale,
Tot glumind și povestind
Și cu hohote răsând.
Pe când râdeau mai cu bine,
Iată, o căruță vine.
Păcală cu ochi de vultur
Privind zice: »Ala-i Ungur!
Și e numai singurel...
Ne suim și noi la el.

Vezi că suntem cu noroc
Ajungem curând la loc».
Căruța mereu venea
Dindărăt, s'apropia
Și Păcală — cum vedea
Că omul lui nu-i Ungur,
Că-i nasu prea de vultur,
»Mă-i, Vasă, ăsta-i Jidan,
»Bată-l paștile de an.
»Însă nu face nimic,
»Nu te teme nici un pic».
Îl ragăm noi frumușel
Pân' ne vedem lângă el
Ș'apoi grijea mea de el!
Ți-l învăț de-a lui »Haham«...
»Când voi face eu: «ham, ham«...
»Tu să crezi, că am turbăt
»Și umblu după mușcat!
»Jidanul, om sperios,
»Și din fire prea fricos,
»O să-ți de frânele ție
»Și el pe jos o să vie.
»Griji bine moș Vasilie,
»Să faci cum îmi place mie!«

*

Tocmai când s'a isprăvit
Treaba lor de sfătuit,
Jidanul cu caii săi
Trece tocmai p'lângă ei.

*

» Noroc bun, și bani jupâne
» Să-ți de Domnul azi și mâne;
» Du n'ai face-atâta bine
» Să ne lași pe lângă tine?
» Fă atâta bunătate,
» Vezi, că moșu-i cărn de spate
» Și mi-i jale să-l mai trag
» Așa pe jos, că-i beteag...
» Ș'apoi pentru osteneală!
» Ne vom face socoteală!

*

Jidanu bun bucuros
De „gescheft“ și de folos,
Îi sue pe amândoi
— Pe șezutul dinapoi —
În căruță ș'apoi hai!
Dă să meargă bieții cai.

*

Merg, cam de-o svârlită bună.
Păcală face la spumă!
Dela o vreme: »ham, ham, ham«
— De caii tresar în ham!
Jidanu 'napoi privește
Și se miră când zărește:
Păcală cu ochi pe dos
Și la gură tot spumos;
Văsălie înlemnit
Și la o parte ferit,
Stătea trist și năcăjit.

*

Apoi s'a rugat frumos
De jidan, să-l lase jos!
Jidanul fricos din fire
Nu stete mult pe gândire
Ci întreabă: Ce-i cu voai?...
Eu merg pe jos, zic și zoai?..."

*

"Ce să fie dragul meu?
"Ia, Păcală-a dat de rău;
"Mai deună-zi, precum vezi,
"L-a mușcat între livezi,
"Un câne mare, turbat
"Și acum l-a apucat..."

"Vai, de mine, zic și zoai,
"Eu nu șed mai mult cu voai...
"Hai, muna thu cai, frumos
"Și eu după voai pe jos..."

*

Păcală iar: „ham, ham, ham“...
Iuda peste cal și ham
Una, două, hopa, țup,
Sare iute ca de lup.
Se duce acum pe jos
Mult voios și bucuros,
C'a scăpat de om turbat
Sănătos și nemușcat. —
» Mână acum, măi Văsălie,
» Să ne facem veselie
» Dar mână, cam pe furiș
» Să trecem prin Pauliș
» Și să mergem la oraș,
» Să mâncăm ș-un »papricaș«

» Si să bem bere domnească
» Batăr Iuda să plesnească!

» Nu muna cai așa thare,
» Che capeta gutunare...
» Nu bate așa la ei,
» Che capeta șoriceii...
» Vai, vai, vai, caluții mei!...

» Taci măi Iudo, nu lătră,
» Că trăsura-i tot a ta;
» Noi numai ne'ncăruțăm
» Pân' la oraș, să vedem
» Ce-om nimeri să gustăm,
» Și trăsura ți-o lăsăm
» La un birt, ca s'o găsești,
» Și-apoi ce-o fi, să plătești.
» Mână Văsălie gros —
» Lasă, vie el pe jos...
» Vezi, că-i șede chiar frumos.

*

Mâne zi cam pe, la prânz,
Vine-uni jidan stors de plâns;
Amărât și năcăjit
Ca omul cel păgubit
Și'ntreabă din birt în birt...
Abia dup'un târziu mare,
Află birtașul la care
Petrecuse 'n veselie
Păcală, cu Văsălie!
Merge iute, ce-o să fie?
Și vede cu bucurie
Că's toate la locul lor
Precum le avea cu dor;
Cai'n bun loc așezați
Săturați și adăpați;
Îi și scoate la trăsură
Și-i prinde glumind din gură
Ș-apoi vrea să meargă-acasă,
Dar birtașu'n cale-i iasă:

- » Mai întâi la socoteală,
- » Apoi, frate, la porneală!
- » Ce?... inchi am de plitit?...
- » Nu-i destul chit am fugit?...
- » Vai, și vai, chit n'am murit!

- » Ai murit, și n'ai murit,
- » Ai fugit, ori n'ai fugit,
- » Eu nu te-am păfugărit,
- » Să zici că n'ai de plătit!
- » De ce n'ai venit mereu?..
- » Dacă fugi și-a fost greu?...

- » Bine frate, eu fugit,
- » Che la mine pacalit,

» Un valah afurisit,
» Și rămas ca vai și vai
» Fara cheruța și cai!...

» Taci jidane, nu te face,
» Că mie gluma nu-mi place.
» Ce'mi vorbești de vai și vai:
» Doar n'ai căruță și cai?
» Mi-a spus frate-tău o glumă,
» Care nu o uit nici o lună!
» Care frate?
» Eu n'am frate,
» Frate-mi murit diparte!...

» Murit, dracu să te' ia,
» Că doar cu căruța ta
» A venit, mai cu un om,
» Și nu m'a lăsat să dorm
» Nici un pic, o noapte întreagă
» Tot cu glumă și cu șagă
» M'a ținut — că doară, doară
» Te leagă dracu cu-o sfoară
» Și te trage pân' la el
» Să nu steie singurel!
» Dar' tu, târtane bătrân
» Ți-ai aflat vr'un alt stăpân;
» Uită hainele pe tine
» Murdărite toate bine;
» Ai și plâns, — te-a și bătut,
» Doamne, bine-a mai făcut!
» De sigur te-ai cheșuit,
» Și la plată ai fugit!«

» Si mi bate Jehova
— Incepe a se jura —

»Dache fost io undiva,
 «Ci la mini pacalit»...
 »Taci, iudă afurisit!
 »Iar începi a le minți,
 »Ca să scapi făr' a plăți?...
 »Banii jos, plătește tot,
 »Și apoi să te văz la pod!
 »Tathi, Mami, Sali, Draghi...
 »Ce se fachi, ce se fachi?..
 »Nu te mai bocì, tãrtane,
 »Caută-te bine prin haine,
 »Că frate-tău mi-a spus bine
 »Că banii sunt toți la tine;
 »Și ai lui i-ai luat toți,
 »I-ai lăsat abia trei zloți;
 »Doi din ei a cheltuit
 »Cu omul său cel cinstit,
 »Și cu unul a pornit!
 »Ceialaltți tu ai să-i dai,
 »De vrei căruță și cai!«
 »Da chit face suma toată?...
 »Nu-i așa mare socoată:
 »Au mai rămas neplătiți
 »Două-zeci-și-cinci florinți!
 »Frate-tău e boier mare,
 »Poștește scumpă mâncare
 »Și vin de cel franțuzesc...
 »Dar ce să-ți mai povestesc
 »Și aicia să zăbovesc?
 »Frate-tău e om cinstit
 «Iar tu ești un prăpădit.
 »Plătești tãrtane ori ba,
 »Ori căruța e a mea?«
 »Plătesc, mă rog, ce să fac
 »Dac'am dat de așa drac!«

*Jidanul plătește greu,
Dar se mângăie mereu:*
» Chind prind «omele» prin sat,
» Atunci facem eu turbat
» Și nu lăsăm nemușcat!
» Se ține minte la mine,
» Chind fugit eu ca un chine!»

14. Grădina cu 7 fântâni.

I.

Pe valea Crișului alb este un sat românesc, vechi-vechi, poate de pe timpul descălecării străbunilor Romani. Locuitorii nu sunt tocmai aproape cu casele unii de alții, pentru aceea totuși se cunosc bine, trăiesc în frățietate și se ajută unul pe altul.

Așa sunt Românii pe la sate!

În acest sat este o casă părăsită, oamenii îi zic: „casa Crișanului“. Atât de părăsită e această casă, încât nime nu-și dă capul să locuiască în ea. Iarna urlă lupii în jurul ei, vara e cuibul șerpilor, aricilor și altor vietăți, cari își află scăpare în zidurile ei părăsite și în grădina ei nelucrată de șir de ani; plină de pietri rămase de vărsările apelor, de spini, urzici, căptălani lați ca masa, și câte și mai câte buruieni sălbatice, ce cresc mai înalte de cât gardul.

Așa sunt locurile părăsite!

În această casă a locuit când-va o păreche de oameni, cinstiți și buni de lucru: Florin Crișanul și nevasta sa Florica. Aveau o fetiță, Fira, pe carea o creșteau în frica lui Dumnezeu și în iubirea deaproapelui. — Fira era cu minte și frumoasă!

Părinții ei torceau visuri de noroc și țesau planuri frumoase pentru viitorul drăgălașei Fira,

care acum era de 12 ani, umblase și la școală. Știa bine ceti și scrie — după cum era pe atunci vremea.

Dar vorba ceea: „și se încurcă ițele, când nici nu gândești“. Crișanul se bolnăvește greu, zace opt zile pe patul durerilor și în ziua a 9-a e mort!

Nevastă-sa Florica și fiică-sa Fira plâng pe mormânt cu inimile zdrobite... și nime nu le poate mângăia. Mama strânge fata în brațe și plâng amândouă.

Vecinele le-aduc de mâncare și le sfătuesc fel și chip... Fira mânâncă ce mânâncă, ea e pruncă, mamă-sa nu poate! Ea nu mai are soț credincios și iubitor. Sufletul ei s'a întunecat, inima i-s'a împetrit și toate poftele i-s'au stâns!

Printre adâncile ei suspinuri și oftări jalnice se auzea din când în când un cuvânt: „Florine!“ Atâta tot, și mai mult nu mai putea nici Fira stoarce din pieptul iubitor al mamei sale. Zilele treceau una după alta, și cu ele și puterile sărmanei văduve Florica.

„Florine!“ strigă ea odată atât de tare, încât Fira s'a spăimântat. „Mamă, mamă!“ strigă Fira la rândul ei, sărind și îmbrățișându-o, dar ea cu toată puterea o respinse dela sine, și țipă și mai puternic „Florine!!“ Fira a rămas încremenită. Ochii mamei sale s'au întors dela ea, ei priveau țintiți în grindă... mâinile i-se încleștară, și buzele începeau a zimbi... „Mamă, mamă“, zise Fira sărind la ea.

„Florine!“ se mai auzi odată de pe buzele zimbitoare ale Floriceii, dar atât de slab, încât Fira abia le-a înțeles, și biata mamă adormi în brațele ficei sale.

Încă o zi și Florica era lângă Florinul ei cel iubit. Ori cât de tare să fii tu omule, iubirea adevărată și jalea adâncă te culcă în mormânt!

O, de ar fi iubire și credință adevărată între toți acei cari le joară acestea până la mormânt, în-naintea lui Dumnezeu și a oamenilor!

Acum Fira plângea singură. Lacrămile ei udau două morminte proaspete, săpate unul lângă altul, în cari zăceau iubiții ei părinți: Florin și Florica.

II.

Crișul alb izvorește la marginea nordică a comitatului Hunedoara, nu tocmai departe de Abrud, trece în cursul său prin Baia de Criș, se apropie de orășelele Hălmagiu, Buteni, Boroș-Șebeș, Boroșineu etc. și trecând spre apus, se varsă în Tisa.

Aproape de Boroșineu e satul nostru.

Pe ulițele Boroșineului se vedea trecând, când încoace, când încolo, o femeie cu o fetiță. Era „baba Todosie“ o vecină bună și cu inimă, la care se adăpostise Fira, după moartea părinților săi!

Era bună femeie baba Todosie, și știa să mângâie pe cei năcăjiți.

Nu arare ori zicea Firei: „Taci puilul babii, că baba are grije de tine. Nu plânge să dai de rău, că Dumnezeu nu te-a pedepsit, ci numai a cercat credința ta, știi tu cum zice popa „ca pe dreptul lov“.

Și Fira știa și din școală, că Dumnezeu nu pedepsește pe cei buni, și se simția mai ușoară la suflet.

Intr'o bună dimineată, baba Todosie văzând, că nu mai poate abate fata dela cimiter o îmbracă frumos, o ia de mână, și o duce la Boroșineu.

În Ineu era tocmai piață de săptămână. Mulți se uitau cu drag la frumoasa Fira, a cărei ochi erau storși de lacrimi.

Față în față venia o doamnă. Baba Todosie îi stă calea, îi sărută mâinile și îndeamnă și pe Fira.

— „Da ce mai faci babo, că de mult nu te-am văzut, ce cauți pe aici? — îi zise Doamna la rândul ei.

— „Ei, ce să fac Doamnă dragă, iacă am venit să mai scot gândurile din capul fetei ăsteia, că mi-i jale și milă de ea, că n'are pe nime. Uite Doamnă, ce și ce a pățit“... Și baba povestește, cum știu babele, din fir în păr.

Fira plânge la toate câte aude. Mai varsă și baba câte o lacrimă, mai Doamna alta, și pe când se găta povestea, plâng toate trei. Așa sunt femeile. Ele mai ales în lacrimi își află și mângăierea și bucuria și răsbunarea.

Femea de bucurie plânge, de durere și de jale plânge, de ciudă și mai tare plânge! Așa sunt femeile! Așa a întocmit Dumnezeu firea lor!

Destul că după vorbe încoace și încolo, Doamna ia de mână pe Fira și o duce cu ea.

Baba Todosie se desparte de Fira plângând, o sărută, și iar o sărută, și îi zice:

„Du-te, puiul babii, du-te cu Doamna și o ascultă, că e bună ca colacul de Paști, și te-a învățat multe, multe, că-i înțeleaptă ca „Maica precestă“...

„Du-te puiul babii și ascultă!...“ Mai zise odată baba și se despărți de Fira pentru totdeauna.

III.

Doamna, de care vorbim, era soția unui Domn slușbaș împărătesc. La ei se afla Fira foarte bine. Doamna într'adevăr o povățuia cu vorbe dulci și cu sfaturi înțelepte.

Fira la rândul ei căută să nu supere cumva pe buna ei stăpână, măcar cu un pas.

Ce-i plăcea mai tare Firei la Doamna sa, era grădina. Așa grădina frumoasă nu văzuse Fira. Îi și

plăcea de ea, că orice timp liber avea, tot în grădină îl petrecea, și nu era buruiană nevăzută de Fira și nici o floare neudată.

În grădina asta își petrecea Fira ceasurile de odihnă, aici se drăgostea ea cu plantele și cu florile ca și cu sorioarele.

Dumnezeu a lăsat omului multe mângăieri!

Pe când să se simtă și Fira mai liniștită, pe când se împăcase cu soarta, iar o ajunge alt năcaz: să se despartă de grădină.

Bunul ei stăpân, pentru purtarea cinstită ce a avut, a fost numit în altă slujbă mai bună și a trebuit să se mute la Lipova.

Fira plângea după grădină și după flori. Buna sa stăpână o mângăia zicându-i că și în Lipova vor avea grădină, că nici ei nu-i place casă fără grădină și fără flori.

A sosit ziua plecării.

Fira a strâns toate floricelele câte a putut, le-a pus bine să le ducă, iar pe celelalte le-a sărutat și privind cu dor la ele le-a părăsit.

* * *

Lipova e orașel frumos și fălos.

Da! Lipovenii sunt făloși și fala lor stă în aceea, că pururea se laudă cu biserica lor cea fără păreche pe la noi; că ce buni și înflăcărați români sunt ei, cât de mult țin ei la școala lor cea cu etagiu, apoi că știu vorbi nemțește și că nici în d'ale averilor nu schimbă cu nemții din prejur!

În acest orașel ajunse Fira cu bunii săi stăpâni.

În scurt timp se împrieteni ea cu orașul. Știa să umble peste tot locul.

Așa sunt fetele bărbate, învață iute toatecele.

Ca oameni noi în oraș, trebuiau să cumpere toate din piață.

Într-o zi merge Fira după pâne. Când ajunge între femeile cu pâne, o chiamă o fetiță, cam de vrâsta ei: Hai, soro încoace, hai, cumpără pâne dela „baba Eva“, că dela ea cumpără toți domni, așa pâne bună știe face „baba Eva“. Fira, fată și ea — mai bucuros stă de vorbă cu Lena — așa se numea fata ce o ținea în creștere baba Eva, și până cearcă ele pânilor, iată vine și baba Eva, cârnă de spate, cu tabacul în mână, alege o pâne frumoasă, o dă Firei, apoi zice: „Du-o draga babii, stăpânului tău, știu că mi-a multumii!!“

Și într'adevăr, baba Eva făcea pâne de care tot să mânânci.

Fira făcuse cunoștință cu Lena, și legară prietenie.

Adeseori se cerea Fira dela stăpână-sa, ca să meargă la buna ei prietenă, la Lena, ca să învețe și ea a face așa pâne bună, ca baba Eva.

Baba Eva avea o prietină nemțoaică, bătrână și gârbovă ca ea. Nemțoaica era de loc din Schela, se mutase într-o aceea în Lipova, și era mare meșteră de grădină.

Odată se află și Fira la baba Eva, când vine nemțoaica cu verdețuri.

Aici făcù Fira cunoștință cu „Frau Lizi“, și o rugă să-i arate grădina.

Și mult se miră Fira, văzând grădina nemțoaicii! Nici o palmă de pământ nefolosit. Nici un strat neplivit. Nici o plantă negrijită, și în mijlocul grădinei o fântână cu roată și cu două vedre.

La toată tabla în mijloc o cadă, sau două cu apă.

Și Fira nu joia să se minuneze de cele ce vede, și să laude pe harnica nemțoaică.

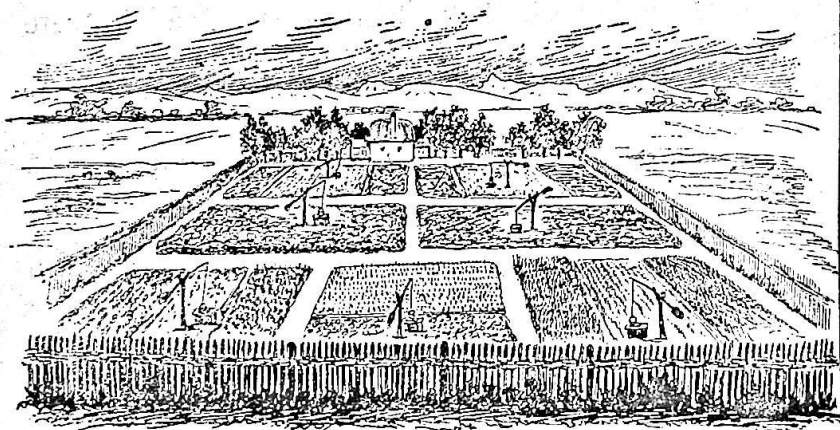
Din vorbă în vorbă, jupâneasa Lizi spuse Firei, că dacă vrea să vadă grădini minunate, să se ducă la „Schelă“ — (Aradul nou).

IV.

În Fira s'a aprins dorul, de a cunoaște și grădinile din Schela, și să învețe și ea a face, cum fac nemțoicile.

Se desparte de bunii săi stăpâni din Lipova, se duce cu „Frau Lizi“ la Aradul-nou, și întră în slujbă la „Frau Sali“.

La Frau Sali o grădină cât a Firei cea părăsită de acasă.

În grădină 7 fântâni: în toată tabla una. Înaintea fiecărei fântâni 2—3 buți cu apă.

Când se zorea de ziuă, Frau Sali lua pe Fira și haid în grădină la fântâni: trage apă și umple buțile, ca să stea peste zi să se mai încălzească apa, că nu e bine a uda plantele cu apă rece, proaspătă trasă.

Apoi pune-te Fira la cules: salată, fasole, ceapă, usturoi, ridichi de lună, crastaveți; din altă tablă,

câte-va buchete de flori; din alta borș, etc... apoi încarcă coșara cu vârf, ia-o în cap, și drumul cu ea peste Murăș la Arad.

Când a văzut Fira piața Aradului de lângă biserica română, plină de nemțoici din Schela, cu un fel de plante, s'a întors cătră S-ta biserică, ș-a făcut cruce și a zis: „Doamne ajută-mi, să mă pot face și eu așa „nemțoaică“, să aduc și eu la așa rând grădina mea cea părăsită!“

Pe amiazi nemțoaicele iarăși erau acasă, în Schela, fiecare cu bani în pungă.

După prânz, Fira cu stăpână-sa iar în grădină. La cules de plante pentru piaț pe mâne-zi, da de vine o ploaie și dimineața nu se poate umbla printre plante, apoi de unde s'a cules salata, se samănă ridichi de lună; de unde s'a gătat ceapa verde, crastaveți; în locul lor sălată, unde au fost crumpii timpurii, se fac straturi, și așa mai departe — toată vara de unde se culege, iarăși se seamănă! Semănatul se isprăvește abia toamna târziu, când se samănă salata, aiul și hașmele, cari rămân peste iarnă în pământ, ca să producă cât de timpuriu. Nemțoile nu lasă loc sterp.

Și pentru aceea nici búzunarul nu li-e nici când sec.

De cu seară haid la udat. Apa din buți e numai bună: nici rece nici caldă. Pe cărărușe nu se face tină, fiindcă toată tabla își are fântâna sa. Nici femeile nu sunt ude pe haine, ca cele ce cară apă în grădină din ocol, ori din vecini.

Gâștele, rațele, curcele și gănele nemțoicilor n'au dreptul să plivească în grădină. Ele capătă ră-mășițele de plante în ocol, au fântână în ocol — și s'a isprăvit.

V.

5 ani a stat Fira în Schela, până a învățat toate bine.

Apoi, fiind „fată mare“, s'a întors în satul său, la casa ei cea părăsită, și cu banii ce a câștigat, ș'a reparat casa, ș-a curățit grădina, a rigolat pământul, l-a împărțit în 7 table, a săpat 7 fântâni și a început a lucra „pe nemțește“. Oamenii râdeau de ea, o țineau de neună, că-și cheltuie banii strânși cu slujba, întorcând pământul cu fundul în sus, și făcând atâtea fântâni în grădină, când avea fântână în ocol și valea curgea pe aproape.

Dar Fira știa ce face, și pentru aceea nu purta nici un năcaz pentru critica și râsul oamenilor.

De cu toamnă Fira avea și straturi sămănate.

— „Asta încă-i o nemțoaică bolundă“ ziceau muierile din sat: „cine dracu a văzut să se samene straturi toamna — ca să înghețe peste iarnă. Toamna se samănă grâu, iar aiul; salata și celelalte primăvara, în postul paștilor“.

Dar Fira știa „nemțește“, și pace bună, — știa ea cari plante pot suferi frigul și cari nu.

Dupăce a săvârșit Fira cu toate, a chemat preotul de i-a sfințit casa și fântânile, apoi a luat la sine pe o văduvă săracă, ca să nu fie singură, și astfel a petrecut iarna.

În primăvara viitoare, pe când alte muieri semăneau sălată, Fira căra cu coșăroacele la Boroșineu la piață“.

Tot satul și jurul se minuna de „grădina cu 7 fântâni“.

În scurtă vreme au văzut oamenii, că ce camete groase scoate Fira după banii „băgați în fundul pământului — și în 7 fântâni“.

Și mulți i-au urmat ei!

Fira știa coace pâne ca „baba Eva“ din Lipova, știa vorbi nemțește ca Români din Lipova, avea grădină ca jupâneasa „Frau Sali“ din Schela și punga pururea cu bani.

Fira s'a măritat după un pădurar cinstit și de omenie.

Și de n'a murit, poate că și azi trăiește.

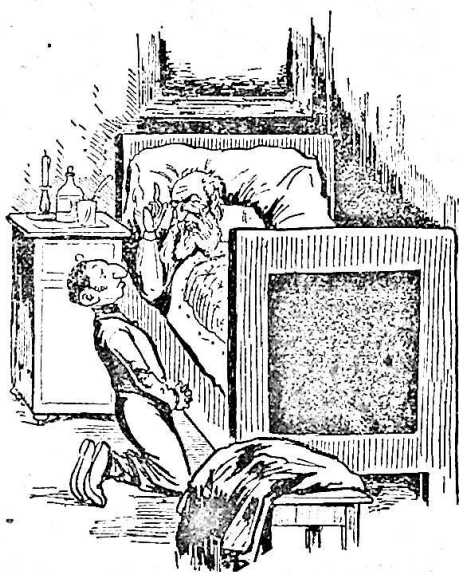
15. Jidovul roșu.

— Anecdotală populară. —

I.

Jupân Ițig obosit
De trai lung și năcăjit,
Intr'o zi s'a bolnăvit '
(C'a simțit că i-a sosit
Ceasul cel de despărțit.)
Geme Ițig, chinuește
Și către Șmüle grăiește:
„Fiul meu, iubitul meu,
„Martor bun e Dumnezeu,
„C'am trudit, m'am sbuciumat,
„Am fugit din sat în sat
„Ca să-ți fac ție comoară
„Și viața mai ușoară;
„Să trăiești tu mai cinstit,
„Nu ca mine năcăjit;
„Dar precum vezi n'am ieșit
„La cale, cum am dorit;
„Că ori unde mă 'nvârteam
„Tot om roșu întâlneam,
„Și aceștia au mâncat
„Tot ce eu am câștigat!
„Tu Șmüle drăguțul meu,
„Roagă-te lui Dumnezeu
„Să te ferească de rău;

„Și de porcul lung în bot
„Și de omul roș de tot;
„Că porcul ce-i lung în flit
„Nu plătește zău nimic;
„Că sparge tot ce-i prin casă,
„Mâncă mult și nu se 'ngrașă;
„Iară omul cel cu roșată
„Te poartă vara pe ghiață;
„Cu ei de lucru nu-ți face,
„Că te tund precum nu-ți place!

„Tatăl tău te sfătuiește:
„De om roșu te păzește“.
Astfel Ișig a grăit.
Până când a adormit.
Bietul Șmüle năcăjit
Că tatăl-său a murit,
Câțiva bani a adunat
Și cu cinste l-a 'ngropat.

Apoi s'a pus și el bietul
Să lucre încet, cu 'nctel,
Mai la deal și mai la vale,
Ca să-și adune parale.
Și dacă vr'un om vedea
Că roșu i-se părea .
El aminte-și aducea :
„Tatăl tău te sfătuește :
„De om roșu te ferește!“
Si fugia Șmüle, fugia,
Ca de dracu se feria.
Când apoi se întâmplă
De nu putea 'ncungiura,
El toate le povestea
Cum tatăl-său i-le-a spus,
Când pe cea lume s'a dus.
„Ascultați iubiiții mei“
Zicea Șmüle, cătră ei :
„Tatăl tău te sfătuește
„De om roșu te ferește!“
Cu aceste el găta
Și de cale își căuta.
Astfel Șmüle a crescut
In credința ce-a avut.
De om roșu s'a ferit
Și tot bine a nimerit.
Dar apoi știți vorba veche
Ce se spune la ureche :
„Te ferești cât de ferești,
„Și'n urmă tot o pățești !

II.

Șmüle, june de 'nsurat,
Drept la oraș a plecat,
Când e ziua lor cea lungă,

Ca vremea să i-se-ajungă,
Să mai văză lumea mare,
Și, mai ști, vr'o fată mare,
Cam frumoasă,
Cam bănoasă,
Sănătoasă și voioasă
Și un pic și drăgăstoasă;
Toțmai cum are să fie
Una bună de soție!
Intră Șmüle în oraș
Și trage la un birtaş
Să-și ia odaie de noapte

Să stea-acolo până poate.
Birtaşul când se iveşte,
Şmüle tot încremeneşte
Căci birtaşul dracului
Era 'n faţa racului
Fript, ori fert, cum vă mai place
Dar era roşu — şi păce!
Şmüle caută să se ducă,
Dar birtaşul mi-l apucă
De mână şi îi vorbeşte
Că cu dragoste-l primeşte;
Şmüle caută să se taie,
Că nu-i trebuie odaie;
Birtaşul îl ia cu sine
Şi-i spune că-l ţine bine,
Că n'are copii în casă,
Şi-l pune cu el la masă;
(Il poartă 'n oraş cu sine
Şi-i arată toate bine)
Iar în cât e despre plată
Acea i-o iartă toată.
Bine, bine dragul meu,
Zice Şmüle 'n rândul său,
Eu văd că n'ai fi om rău,
Dar mai ştie Dumnezeu
Ce se poate întâmplă
Dacă legea voi călca,
Ce tatăl meu mi-a lăsat
Când bietul a răposat!
El mi-a zis cu grai curat:

„Tatăl tău te sfătuieşte
„De om roşu te fereşte!
„Eu pân' acum m'am ferit
„Şi tot bine-am nimerit.

„Acum văz, și-mi vei ierta:
„Ești roșu și dumniata!“

„Dacă sunt roșu și eu,
„Asta nu-i păcatul meu,
Zice birtășul ovreu.
„Dumnezeu așa a vrut
„De eu roșu m'am născut
„Dar tu singur vei vedea
„Că eu n'am inimă rea.
„Taci numai și stai la mine,
„Dacă vrei să-ți meargă bine.
„Tatăl tău a fost vr'un prost
„S'a dat păcălit de-a rost,
„Și dacă din întâmplare
„I-a eșit tot „roșu“ 'n cale
„Asta-a fost beleaua lui
„Și nu tot a roșului.
„L-a mai păcălit pe el
„Și altă viță de mișel,
„Dar vezi, el și-a răzbunat,
„Și pe „noi“ ne-a blăstămat.

„Fi tu Șmüle, mai cu minte,
„Nu prost ca al tău părinte,
„Te arată iscusit
„Și n'o să fii păcălit,
„Nici de „roșu“ nici de alb,
„Nici de tare nici de slab,
„Inșă de te vei lăsa
„Și-un copil te-a înșela“.

Șmüle zice 'n gândul său,
Bine, o să 'ncerc mereu;
Poate să aibă dreptate

Că tata plin de păcate,
Nu s'a știut apăra
De cine 'n cale-i eșia.

Și ținându-se cuminte
Șmüle merge înainte,
Cu birtașul întră 'n casă
Și se pune după masă.
Jupâneasa îi aduce
Ce poștește el să 'mbuce.
Și astfel Șmüle rămâne
Și pentru ziua de mâne,
Șmüle foarte-i mulțumit
Cu birtașul cel „cinstit“.

III.

Vine ziua de sărbare,
Ziua lor cea lungă, mare,
Când legea le poruncește:
„Cine la bani se gândește
„Nu e vrednic de-a fi sfânt,
„Nici în cer, nici pe pământ“.
Toată grija cea lumească,
Dela jidov să lipsească
Și tot insu 'n gândul său
Să laude pe Dumnezeu.

Șmüle ținând legea bine
Zice: ia uită vecine,
Banii ăștia dela mine
Fii bun și-i așază bine,
Ca să nu păcătuesc
Și la dâșii să gândesc
C'apoi după sărbătoare
O să-mi fac cu ei treboare,

Și să cumpăr una, alta,
Cum ne este nouă data.
Birtășul cu mâni ferbinți,
Le 500 de florinți
Dela Șmüle, să-i aline
In „Wertheim“ unde stau bine.

*

După praznic iar la masă,
Mâncă Șmüle ca acasă,
Și se pune la gândit
Ce ar fi de târguit?
Mulțumește-apoi frumos
Birtășului prietenos
Și iubitei jupuneasă
Că l-a ținut ca acasă.

Se roagă apoi de ei
Să-i dea bănișorii săi,
Ca să-și facă socoteală

Pentru o bună târguială.
Birtasul stă și zimbește
Când Șmüle de bani grăește,
„Eu Ți-aș da prea bucuros
Zice jidovul voios —
Dar acum de sărbători
S'au dus și-ai mei bănișori
Și nu pot să te ajut
Cu cât ceri tu împrumut“.
Șmüle stă ca înlemnit
Și se vede păcălit.

„Dar vecine om de „cinste“
Nu mai vrei să ții în minte:
Că eu cer chiar banii mei,
Și nu împrumut pe ai tăi?
Ți-am dat 500 de zloți
Ca de grije să la porti,
Pân' venim dela 'nchinare,
Sărbătoarea asta mare!“

„Ha, ha, ha! măi, ce socoți
„Tu ai 500 de zloți?...
„Tu sărântoc de pe sate
„Cu cămașa ruptă'n spate
„La tine stau sutele?...
— „La mine bancnotele,
„Și tu toate le-ai luat
„Și-n dulap le-ai încuiat...“

— „Mă-i dar știi că ești nebun?
„Și num'atâta-ți mai spun:
„Te-am ținut, te-am ospătat
„Și plată nu ți-am luat.
„Du-te acum cu D-zeu;

„Du-te de pe capul meu,
„Că de nu, te dau afară,
„Tu venitură din țară!,
Șmüle simți ce simți
Și la stradă se trezi.

IV.

Ce să facă el acum,
Că n'are nici bani de drum?...
Mai gândește, mai socoate,
Cu capul proptit pe coate;

Gândește l'al său părinte,
Care i-a băgat în minte:
„De om roșu te ferește,
C'acela te păcălește!“
Și el, prostul, n'ascultat
De-a părintelui său sfat,
Ci s'a lăsat înșelat!

Ce face, ce se gândește,
Drept la „Rabiner“ pornește.
Bate'n ușă... la înțrare
„Intră“ — s'aude-un glas tare.
Șmüle cum deschide ușa,
Indată-i înghiață gușa,
Și sfă la ușă 'nlemnit

Ca pe cruce pironit.
 „Ce poftești, și cine ești?...
 „Mut ești, de nici nu-mi grăești?...
 — „Nu sunt mut, dragă părinte,
 Dar la ce să stric cuvinte
 Să-ți povestesc ce-am pățit,
 Că văz că n'am nimerit;
 Ci mai bine să mă duc
 Pe altă cale s'apuc“.
 — „Dar bine, eu sunt preot,
 „Și mie poți să-mi spui tot.
 „De stricat nu-ți voi strica,
 „Dar de pot a-ți ajuta?
 — „Nu te cred, sfinția Ta!
 „Ci mă duc la vr'un birău,
 „Doar a da de leacul meu!“
 — „Stai, de-mi spune, ce-ai pățit,
 „Ș-apoi dute liniștit,
 „Dacă nu te 'ncrezi în mine,
 „Care vreau să-ți fac un bine!
 „Spune-mi să văz ce va fi,
 „Și apoi ne-om socoti!
 — „Ascultă sfinția Ta:
 „Tatăl meu cât a trăit
 „De om roșu s'a ferit —
 „Și totuși l-a păcălit.
 „Iar apoi când a murit
 „Aceste mi le-a grăit:
 „Tatăl tău te sfătuește“,
 „De om roșu te ferește“.
 „Câtă vreme m'am ferit,
 Tot bine am nimerit,
 Dar astăzi m'a păcălit
 Un roșu afurisit!
 Acum aici am venit

Să mă plâng de ce-am pățit,
Dar precum văz, de giaba
Viu și la sfinția ta:
C'asa roșu n'am văzut
De când mama m'a făcut!
Barba pare-ți că s'aprinde
Ca jăratecul ferbinte...
Mă duc deci într'un noroc..."
„Nu te duce, stai pe loc,
Eu o să te fac să crezi,
Că nu sunt precum mă vezi.
Dacă barba mi-e roșie
Inima-i de omenie,
Și eu o să-ți fac dreptate
Să-ți scot paralele toate!
Spune numa-adevărat,
Ce și cum s'a întâmplat".
Șmule 'i spune toate bine

Ce pățise cu-acel câne
De birtaş afurisit,
Care de bani l-a lipsit.
— „Intră ici în chiliuță,
Și odihnește drăguță,
Până eu voi isprăvi
Și banii ți-i voi găsi!“
Apoi în clopot a dat
Ca să-i vină un argat
Să-l trimită la oraș,
După numitul birtaş.

V.

Birtășul vine curând
Să vadă ce-o fi la rând,
De-l chiamă popa la sine,
Căci trăia cu el prea bine.
Când la „Rabi“ a sosit,
Acesta i-a povestit:
Cum un străin din alt sat
Din biserică a furat
O sumă mare de bani
Adunată de mulți ani,
Nu cumva a fost chiar la el
In gazdă acel mișel?...
— „Ba la mine zău a fost
Un om de pe sate, prost,
Sărântoc, flămând calic,
Ne-având la el nimic.
Eu l-am ținut fără plată
Cu mâncare 'nbelșugată.
De-aceea grăbea să meargă
Ca urma să i-se șteargă“.
— „Na, vezi asta am voit
Și de aceea te-am pofțit,

Să văz ce ști despre el
Dacă ți-a fost în cortel:
Ca să-l dau la căpitan
Să-l învețe dor de ban!“
— „E un prost, un nătărău,
„Să-l fi bătut Dumnezeu,
— Zice birtașul mereu —
„Tot de om roșu vorbește
„Ori cu cine se 'ntâlnește“.
— „Iată am scris tot ce-ai spus,
— Zice Rabi, sărind sus —
Fi bun haid la iscălit
Și-apoi noi am isprăvit“.
Birtașul voios subscrie
Tot ce era pe hârtie.
— „Până răspuns o să-mi vie,
Fi bun intră în chilie“.
Birtașul intră voios,

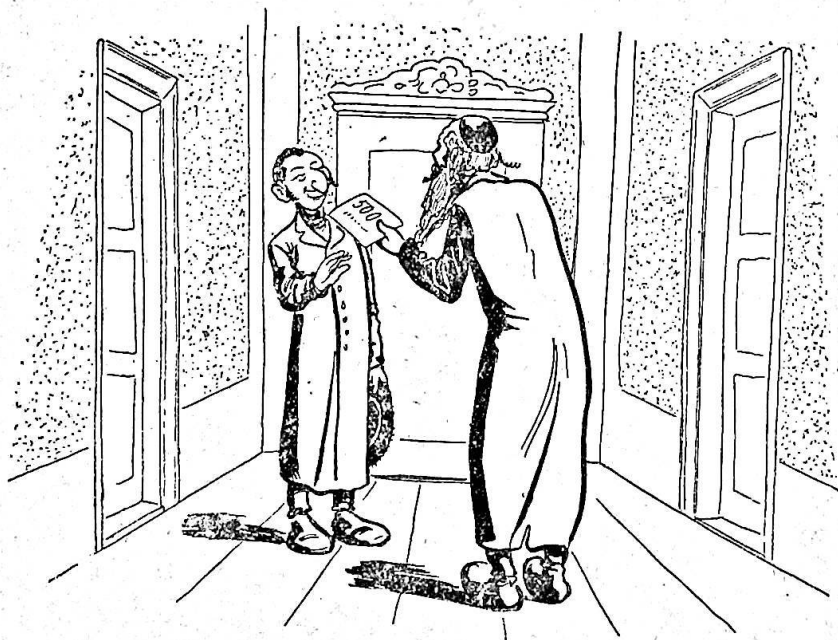
Că la pus pe Șmüle jos.
Popa pune cartea 'n plic
Și iar chiamă al său voinic;
„Fugi pân' la birtaş acasă
Și dă-o la jupuneasă“.

VI.

Jupuneasa plicul sparge
Și la părete se trage,
Că părea că ametește
De cele ce le cetește.
Rabi 'i-a scris ei scrisoare,
Că birtășu-i la răcoare,
Și de banii nu-i aduce,
El acas' nu se mai duce!
Biata de ea spăimântată
lute după cheie caută,
Și scoate bănușii toți

Tocmai 500 de zloți.
Iute cu ei la Rabin
Să-și scoată soțul din chin.
Când la Rabiner sosește
Acesta îi și grăește:
— „Adă banii jupuneasă
„Și te cară cătră casă,
„Și mai mult să nu 'ncercați
„Dela alții să luați!“
A scos apoi pe birtaş
Și i-a spus, că din oraș
A primit o veste bună:
„Căpitanul o să pună
Mâna p'acel blăstămat
Care banii 'i-a furat!
Du-te voios cătră casă
Și te-așază după masă!“

VII.

Vine rândul
La flămândul!
Popa strigă după Șmule :
„Haid băete, haid copile,
Vezi că ce ți-am prorocit
Intocmai ți-am și 'mplinit.
Iată-ți banii, fi cu minte,
Și nu crede ca 'nainte.
Tatăl tău dac' a greșit
Tu fi mai înțelepțit
Și banii ține-i la tine
Nu te 'ncrede 'n ficine“.
„Mulțumesc dragă părinte
Și de bani și de cuvinte

Dar una mă ierți să-ți spun,
Așa, ca de rămas bun“ ?...
— „Grăește, dragă, grăește,
Dacă inima-ți pofteste!“
Șmule căutând spre eșire,
Zice popii cu grăbire:
— „Totuși avea tata drept
Când mi-a dat sfat înțelept:
„De om roșu te ferește,
C’acela te păcălește!“
Birtășul m’a păcălit
Dar tu îndoit l-ai fript:
„Chind nu fi mai mare chine,
Nu fi scos banii la mine!“

16. Românii și Jidanii.

Motto: »Jidovul nimica n'are
Când vine 'ntr'un sat avut,
Num'o straiță pe spinare
Ș'un suman, vechiu descusut;
Dar nu trece multă vreme
Lucrurile s'au schimbat:
Satu 'ntreg în lipsă geme
Iuda-i putred de bogat!«

Petru Dulfu.

I.

E adevăr netăgăduit, că poporul cel mai râv-nitor după câștig, e poporul jidovesc.

Nu este nici un ram de economie mai de dai doamne, ca să nu aști în fruntea lui jidani. Tot astfel cu industria. Iar în cât pentru negustorie pretutindenea e în mâinile lor.

Un jidov, cât de nevoiaș, se ivește într'un sat românesc, îmbrăcat cât se poate de simplu, cu o lădiță în spate, o cutie la braț, un sac gol pe umăr — după el o droaie de copii.

În lădiță are: ace de cusut, ineluțe și verigute pentru copii și fetețe, ață albă și neagră (îbrișin), bumbac, degetare, obiecte copilărești pentru joc, 2—3 bucăți săpun colorat de obraz, albele, rumenele, fluerițe, etc. Iată tot negoțul jidovului, care în bani nu valorează mai mult ca 5—10 cor. (franci).

Cu aceste umblă jidovul prin sat, suflând din flueriță și strigând: »haidați, haidați, cumpărați, cum-

părați, numai nu vă îndesați, căci pe rând toți căpătați!...»

La fiecare răspântie se pune jos, desface marfa și vinde, cât pe bani, mai mult pe zdrențe etc... Pe când și-a desfăcut toată marfa, el are un car bun de obiecte și zdrențe, precum și bani de a plăti chiriașului ca să i-le ducă la oraș la magazin, de unde se liferează la fabrica de hârtie.

La magazin jidanul primește pe zdrențe cel puțin de 10 ori mai mult ca prețul negoțului său, pe care l-a adunat.

Și ce fac sătenii noștri în timpul acesta? Își bat joc de jidan, numindu-l: »sdremțer« — »dîrzar« — »sodrigaiță« — »Svoartă-neagră« — »neamț« — »cotroleanț« — și mai știe D-zeu câte porecle născoceste poporul. Jidovul la toate râde și glumește. Știe el de ce.

Noi, Românii nu ne ocupăm cu adunarea de lucruri, material, pentru fabrica de hârtie, fie că nu se potrivește cu fiirea noastră, fie că nu e încă dezvoltat în noi spiritul și gustul de industrie și comerț, orică nu ne pricepem la calculare etc... Destul că nu-i.

Măcar nu ni-ar strică nici un pic. Acum jidovul cu banii primiți dela magazin, cumpără mai mult negoț, mai variat și mai atrăgător.

Pleacă apoi iar pe sate și umblă până pune într'un sat românesc ochii pe o casă potrivită — și se așază.

Cu 100 cor. el deschide duchian (prăvălie, boltă). Închiriază dela țaranul român casa cu 80 cor. pe an, cu legătura ca tot la 3 luni să plătească înainte câte 20 cor.

Deci, din 100 cor., 20 dă pe chirie, iar de 80 cor. cumpără negoț.

Acum începe a vinde pe bani, pe grâu, cucuruz, orz, ovăs, ouă etc.

În scurtă vreme ovreiuul are bani, saci plini cu bucate, ouă cu sutele... iară-și umple carul, și hai la oraș!

Te scârbești de unii țărani de ai noștri dela sate, văzându-i cum aleargă la jidan cu grâu și alte cereale scumpe, pentru rachiu puturos, tabac (tutun, duhan) otrăvitor și alte nimicuri de puțin preț. Jidanul după închiderea boltei, *în toută seara își face socoteala de zi*. Fără asta nici odată nu se culcă. Oare, câți Români de ai noștri își fac socoteala de zi?...

Cine poartă ziar ca să știe cât câștigă și cât cheltue în fiecare zi? Dintre țărani foarte rar — sau de loc.

Destul că jidovul face. El știe cât capătă și cât dă zi de zi; știe cum stă la capătul săptămânei, luni, anului.

*

Trec cele trei luni, pe cât plătișe jidanul chiria pentru casă. Acum ar fi să dea încă 20 cor. pe al II-lea pătrar. Ei, dar țăranul nostru, bun bucuos că are boltă în casă, din care venit credea să-și plătească cel puțin dajdea țării, — s'a pus el, apoi nevasta, mai fata și feciorul, și la urmă și sluga: și au târguit mereu pe credit — *»scrie acuma sus jupâne«* — că vezi, la casă multe se cer, și mai ales dacă îți e și bolta în cale.

De aci înainte, țăranul nostru, regulat trebuia să mai pună el cătră cei 20 cor., ca să plătească negoțul cumpărat în 3 luni — *à conto*.

Jidovul începe a se îmbogăți, iar țăranul nostru a sărăci și a să prăpădi! Sfârșitul de regulă e trist: jidovul cumpără casa, face cârciumă (birt) în ea, și pe Român îl dă afară cu prunci cu tot!

Cine nu crede, poftescă a lua dearândul cele sate românești, și se va convinge: *că toate casele de azi ale jidanilor, sunt luate dela Români.* Oare pe ce cale?...

Ceialaltii țărani așisderea, pe rând toți ajung în punga jidanului, și atunci el (Iuda) e domn în sat ajunge până și primar. Jidovul bagă notarăș, ba până și popă, dascăl — și epitrop (ctitor) la biserică!

Și noi ce facem în timpul acesta? Dăm din umeri, și zicem că jidovul are noroc: căci norocul vine dela **minte, cumpăt și socoteală!** Să nu creadă însă nimeni, că târlanul de jidan ar avea mai bună, mai ageră ori mai multă minte de cât Românu. Nu, dar vedeți Românuului săracul, îi cam lipsesc celelalte două însușiri din urmă: cumpătul și socoteala, fără de cari, să ai averile lui „Darie-Împărat“ și mintea prorocilor, norocul fuge de tine!

*

Țăranul nostru — onoare excepțiunilor — câți porci taie toamna, până primăvara îi și mănâncă, iar vara, la lucrul cel greu își sleiește puterile cu mâncări (legume) de post — puțin nutritoare. Unde-i cumpătul?...

Dacă face toamna puțin vin, ori rachiu, cât își lasă pe seama căsii, până la Crăciun tot bea. De aici încolo la jidov, cu bani scumpi, după beuturi veninoase și puturoase. Unde-i cumpătul și socoteala?...

Ai nostri dau jidanilor beuturi curate și naturale, pe prețuri bagatele, și le rescumpără dela ei falsificate și înveninate, cu prețuri îndoite și înzecite!

Și de n'ar fi jidovii, noi tot n'am peri, ci din contră ne-ar merge mult mai bine. Pentruce nu ne ferim dară de ei? căci noi putem fără ei, dar ei nu pot fără noi. Ce să facem dară, ca să scăpăm de

acești oaspeți primejdioși ? Cum să ne curățim de aceste lipitori, ce noi înși-ne ni-le punem pe trup ca să ne învenineze sângele și în urmă să ne despoaie de averile strămoșești ?

Ce să facem alta, decât aceea, ce fac și ei.

Să învățăm dar dela ei.

Și oare ce fac ei.

Poate nu vedem, zi de zi, cum ei împrumutat se ajutoră unii pe alții ? în toată lumea !

Biblia ne spune, că «poporul ales a lui D-zeu e răspândit pe toată fața pământului».

Oare ne ajutorăm și noi ca ei ?

Se cearta ei, cum ne certăm noi între noi ? și perdem timpul scump cu procese ; îngrășând de regulă pe străini, cu banii scumpi românești !

Cine a văzut doi jidani, mergând la judecată, unul contra altuia ? ...

Deci să învățăm dela ei !

Am zis, să facem și noi, ce fac ei.

Și ce fac ei ?

Neguțatorie !

Să facem și noi !

În tot satul se poate face o societate pe acții pentru ridicarea unei neguțatorii, cu tot felul de articoli de consum, după cum și avem acum în Blaj și Sibiu, unde românii cu dare de mână s'au întovărășit pentru a putea da marfă ieftină sătenilor și a goni astfel de pe sate pe toți Ovreii.

* * *

Am zis, că însoțindu-ne, putem face lucruri mari, dacă nu chiar minuni, pe terenul neguțătoriei ; fiindcă nimic nu aduce așa venit (dobânzi), ca neguțatoria !

Dar oare ne vom pune pe lucru sau ba ? ...

Urma-vom pe frații noștri din Sibiu și Blaj, cari au înființat societăți de consum pe acții ? ...

Țăranii nostri muncesc bieții de ei „întru sudoarea feții» de se istovesc de-a lungul anului, până produc câțva grâu, cucuruz etc. Și nici nu l-a strâns bine din câmp, când se și trezește cu jupânul «ju-cuțaș» (esecutorul) pe cap.

«Porția» Nene, «porția», strigă acesta, «că de nu, tot ce găsec, vând la tobă».

Bietului țaran i-se face părul măciucă!

Se roagă ca de sfântul Dumnezeu, să-i dea răgaz până vinde grâul.

Se silește deci să treiere, cu vreme fără vreme, să încarce carul cu grâu, să-l aducă în piața orașelor, ca să-l vindă să plătească „*Darea mare ce-l apasă, De stă sufletul să-i iasă!*“

Și aici apoi o pățește bietul țaran: cumpărătorii sunt toți agenți jidani trimiși de stăpânii lor iarăși **jidani!** Aceștia croiesc prețul, căci numai ei sunt cumpărători. Apoi la descărcare câte înșelăciuni, Dumnezeule! Până umblă bietul țaran să-și caute dreptul, i-se urește, îl prinde noaptea pe drum, se lasă de toate și se duce acasă păgubit și năcăjit ca vai de el! De multe ori nu-și poate plăti nici porția, și n'are nici bucate!

Nu s'ar putea oare face în orașe și o magazină de bucate?...

Cei chemați să judece!!

* * *

Avem și până acum unde și unde pe sate prăvălii (bolte) românești. Dar ce e mai trist și dureros ca aceea, că n'avem nici un sat românesc **fără jidani!**

Neguțătorii nostri români de pe sate cam greu se pot ferici în mijlocul năvălirilor jidane.

De unde să cumpere ai noștrii negoț?... Dela Jidani! — Jidanii dela orașe, cei cu bolte mari, au grije de boltele Jidanilor dela sate, cari sunt așa zicând, filialele lor, și așa toți lucră mână în mână în contra neguțătorilor creștini.

În anii 1880 am fost pe valea Murășului în satele Bârzava, Căpruța, Dumbrăvița etc., la o alegere de notar.

În treacăt notez și aci, că notariatul cercual constă din 7 sate și erau 7 recurenți Români.

Românii din toate satele s'au grupat pe lângă un Român.

Dar Jidanii având candidatul lor au întervenit la pretor și acesta firește a dat ascultare fiilor lui Israil, și nici pe un *Român* nu l-a candidat. — Astfel poporul năcăjit s'a retras dela votare și trecând prin două rânduri de baionete jendărmeresti, s'a dus în liniște la ale sale, iar jidanii au ales cu aclamațiune.

În satele acestea m'am interesat și de neguțatorie și am aflat în Bârzava un brav țaran, în Căpruța al doilea și în Dumbrăvița al treilea.

Acești 3 bravi Români țin pe acolo piept cu bogații jidani.

Am vorbit cu ei mult și mi-au povestit mult-mult despre năcazurile ce au zi de zi în lupta lor cu Jidanii.

De-ar fi acum în orașe un consorțiu de consum, o boltă mare comună, neguțătorii români de pe sate și-ar prevedea boltele lor de aici și astfel s'ar putea scutura de Jidani, și ar putea mai liber și mai curajos lucra în contra lor.

*

În zilele trecute am întâlnit mai mulți sodali — neguțători, Români de aici, din Arad. Intre altele a venit vorba și de «gheșeft».

Toți se laudă, că le merge bine și că bucuros ar merge să deschidă boltă pe sate, dar atunci ar trebui să se pună în legătură cu neguțatorii jidovi din oraș, și de aceasta se ferească.

Mai departe simț frații sodali, că publicul nostru românesc în toate boltele din Arad intră cu grai străin, cu »jó reggelt«, »jó napot« etc... și draguții n'au ocaziune în boltă nici măcar cu Românii să vorbească românește.

Iubiții noștri sodali au toată dreptatea.

Dacă publicul nostru românesc din Arad; apoi mulțimea din provincie ar intră în boltele Aradului cu graiul nostru român, toți boltașii s'ar lua pe grije și ar căuta să țină sodali cari știu românește.

În acest mod ar fi siliți ca la publicarea de concurs prin foi, după sodali, să pună între condiții și limba română, iar la astfel de posturi ar reflecta sodalii Români.

Să încercăm deci a folosi în bolte limba noastră și a îndemna pe toți a cere în bolte toate cele numai românește, că doară pe banii noștri cerem.

* * *

Cum s'au început și s'au instituit băncile populare, de păstrare și ajutorare, așa se pot începe și întreprinderile de neguțatorie.

Și trebuie să se facă!

Neguțatoria aduce mai bune dobânzi, ca ori-ce altă întreprindere. Să zicem de pildă, că diferiți articoli cari trebuiesc la casă zi de zi, se cumpără cu 20 cor. și se desface în luna 1 cu 26 cor., 30% trebuie să aducă pe ușor; pe cele 26 cor., cumpărat de nou, se desfac în luna a 2-a cu 33.80, — în a 3-a 43.80, — în a 4-a 56.80, — în a 5-a 73.80, — în a 6-a 95.80, — în a 7-a 124.40, — în a 8-a

